

DOCUMENTATIEBLAD

**HET STABILITEITSPROGRAMMA
VAN BELGIË
(2005-2008)**

ACTUALISATIE 2004

INHOUDSTAFEL

1 Inleiding en samenvatting	31
2 De economische context	33
2.1 De internationale context	33
2.2 Kortetermijnvooruitzichten voor de Belgische economie	37
2.3 Vooruitzichten op middellange termijn (2006-2008).....	41
3 Het vorderingensaldo en de overheidsschuld	43
3.1 Krachtlijnen van het begrotingsbeleid	43
3.2 Een algemeen beeld van de overheidsfinanciën 2004-2008 .45	
3.2.1 De uitvoering van de begroting 2004	46
3.2.2 Opnieuw een sluitende begroting in 2005	48
3.2.3 Van een budgettair evenwicht naar de geleidelijke opbouw van overschotten in de periode 2006-2008.....	51
3.3 De bijdrage van de verschillende subsectoren	53
3.4 De evolutie van de schuld	55
3.5 Het cyclisch gecorrigeerd saldo	58
4 Vergelijking met het stabiliteitsprogramma 2004-2007 en sensitiviteitsanalyse	61
4.1 De vergelijking met het stabiliteitsprogramma 2004-2007 ..	61
4.2 Sensitiviteitsanalyse	62

4.2.1	Sensitiviteit van de vorderingensaldi ten opzichte van de intrestvoet	62
4.2.2	Sensitiviteit van de vorderingensaldi ten opzichte van de groei	64
5	Kwaliteit van de overheidsfinanciën	66
5.1	Het tewerkstellingsbeleid.....	66
5.2	Verbetering van het fiscale en juridische ondernemingsklimaat en aanmoediging van de ondernemingszin.....	70
5.3	De mededinging op de energiemarkten	71
5.4	Een kwalitatieve verschuiving binnen de primaire uitgaven .	72
6	De houdbaarheid van de openbare financiën op lange termijn ..	74
6.1	Inleiding	74
6.2	De veroudering van de bevolking: budgettaire gevolgen	75
6.3	Een aangepast budgettair beleid.....	77
6.4	Het budgettair beleid als onderdeel van een globale strategie	80

1 Inleiding en samenvatting

In dit stabiliteitsprogramma licht de Belgische regering haar budgettaire planning toe voor de periode 2005-2008. Het stabiliteitsprogramma 2005-2008 is een update van het stabiliteitsprogramma 2004-2007 en heeft net als het vorige programma de budgettaire afspraken die gemaakt zijn in het kader van het federale regeerakkoord van mei 2003 als uitgangspunt. Hierin werd beslist het behalen van een budgettair evenwicht voor de komende periode als minimale doelstelling te nemen en geleidelijk begrotingsoverschotten op te bouwen.

De conjunctuur herleefde in 2004 sneller en krachtiger dan verwacht. De economische groei werd bij de opmaak van de begroting voor het jaar 2005 geschat op 2,4%. Het vroeger pieken van de economische cyclus betekent wel dat de groei in 2005 thans lager wordt ingeschat dan in het Stabiliteitsprogramma 2004-2007. Desalniettemin blijft de regering streven naar een begrotingsevenwicht in 2005 en 2006, gevolgd door een overschot van 0,3% BBP in 2007, zoals opgenomen in het regeerakkoord. Voor 2008 is de doelstelling een overschot van 0,6%. Dit laat toe dat België zich inschrijft in het meerjarentraject dat wordt aanbevolen door de Hoge Raad van Financiën. De gunstige economische omgeving stelt de regering in staat het begrotingsresultaat gaandeweg minder afhankelijk te maken van eenmalige maatregelen.

Het op middellange termijn opbouwen van een structureel overschot op de begroting is noodzakelijk voor de voldoende snelle afbouw van de schuldgraad, wat een belangrijke voorwaarde vormt voor het opvangen van de kosten van de vergrijzing in de toekomst. In 2003 werd de schuldgraad teruggebracht tot net onder de 100% van het BBP, een belangrijke psychologische stap in de schuldreductie. Niettegenstaande de opname in 2005 van de NMBS-schuld in de overheidsschuld in 2005 de afbouw van de schuldgraad afremt, zou deze op het einde van 2008 teruggedrongen zijn tot 84,2% van het BBP. Hiermee zal de Belgische schuldgraad een flink eind opschuiven in de richting van het gemiddelde van de eurozone.

Een verantwoord begrotingsbeleid kijkt verder dan het bereiken van een bepaalde doelstelling inzake saldo of schuldafbouw. Het volgehouden evenwicht op het vorderingensaldo verbergt initiatieven met een begrotingsweerslag in functie van de doelstellingen die de regering zich heeft gesteld, met name:

- het op gang brengen en stimuleren van het economisch herstel en de creatie van werkgelegenheid, onder meer door een verdere vermindering van de lasten op arbeid;
- een versterking van de sociale zekerheid en de bestaanszekerheid voor iedereen;
- een inhaalbeweging voor Justitie en de veiligheidsdiensten ter ondersteuning van een performanter veiligheidsbeleid;
- een verhoging van de investeringen in mobiliteit en infrastructuur.

Indien de groei in de periode 2005-2008 hoger zou uitvallen dan voorzien, dan geldt net als de voorgaande jaren het engagement dat de extra ruimte prioritair zal worden aangewend voor de verbetering van het vorderingensaldo.

2 De economische context

2.1 De internationale context

Het herstel, dat zich als gevolg van de in het tweede semester van 2003 opgetreden conjuncturomslag heeft ingezet, blijft gemiddeld aanhouden in het eurogebied. Het hersteltempo is in het eerste semester 2004 versterkt en de groei op jaarbasis van de zone nadert zijn potentieel niveau, met name ongeveer 2,5% in reële termen. Deze gunstige ontwikkeling van de conjunctuur wordt vastgesteld – zij het in verschillende mate - in de meeste landen van de Europese Unie, zelfs indien een zekere vertraging is opgetreden in bepaalde landen gedurende het derde trimester.

De toename van de uitvoer vormde de voornaamste bron voor het Europese herstel. Alhoewel de invoer duidelijk is toegenomen, is de groei van het BBP in het eurogebied in het eerste semester van 2004 grosso modo voor de helft toe te schrijven aan de netto-uitvoer.

Het is merkwaardig dat, tenminste tot midden 2004, de waardeinstijging van de euro de sterke stijging van de uitvoer in de eurozone niet heeft afgeremd, al hebben verschillende landen marktaandeel verloren.

De mondiale achtergrond

Die groei van de uitvoer steunt op de forse toename van de wereldhandel, die in het eerste kwartaal van 2004 op jaarbasis ongeveer 10% bedroeg. Vanaf het tweede semester wordt een zekere vertraging van de groei van de wereldeconomie en van de uitvoermarkten verwacht, wat niet belet dat de groei toch vrij robuust zou moeten blijven. Volgens de recentste vooruitzichten van het IMF, zou de groei op wereldvlak dit jaar 5% bedragen en dan in 2005-2006 terugvallen op ongeveer 4,3%.

Dat de groei op wereldvlak zo sterk is, heeft te maken met het feit dat alle grote economische zones tegelijkertijd een expansiefase kennen, waarbij de Verenigde Staten en China toch wel de voornaamste stuwende krachten achter de groei zijn.

In de Verenigde Staten is het dynamisme van de conjunctuur ietwat afgezwakt sinds het tweede kwartaal van 2004 en is het teruggekeerd naar het potentiële groeiniveau (tussen 3% en 3,5%). Hoewel de intrestvoeten zeer laag blijven ondanks de beperkte door de Federal Reserve ingezette beperkte verstrakking van het monetaire beleid, lijkt er wat het begrotingsbeleid betreft niet veel manoeuvreerruimte meer te zijn. De Amerikaanse policy-mix zal dus waarschijnlijk neutraler zijn dan in het verleden. Toch wijzen de voorlopende indicatoren van de Amerikaanse conjunctuur voor de komende maanden op een groeiniveau dat dicht bij het huidige niveau blijft aanleunen.

Het BBP van China is in reële termen met 9,1% gestegen in 2003, voor het eerste en het derde kwartaal van dit jaar worden groeiritmes genoteerd die nauwelijks lager liggen. Om een oververhitting tegen te gaan, hebben de Chinese autoriteiten monetaire en budgettaire maatregelen getroffen, waarvan gehoopt wordt dat ze een terugkeer naar meer houdbare groeiritmes mogelijk zullen maken.

Profiterend van het herstel van de wereldeconomie in het algemeen en van de Chinese expansie in het bijzonder kwam de Japanse economie geleidelijk weer op gang. Aanvankelijk steunde het Japanse herstel op de buitenlandse vraag maar langzaamaan werd deze basis uitgebreid met de gezinsconsumptie en de investeringen. Voor 2004 wordt een groei in reële termen van meer dan 4% verwacht, waarna een zekere vertraging zou optreden.

In de onmiddellijke omgeving van het eurogebied, of het nu in het Verenigd Koninkrijk is of in de nieuwe lidstaten van de Unie, blijft de economische groei sterk.

Consolidatie van het herstel in het eurogebied.

Waar de uitvoer in het eurogebied al maanden uiterst dynamisch is, is de ontwikkeling van de binnenlandse vraag er ietwat teleurstellend gebleken. De gezinsconsumptie heeft zich in het eerste semester van 2004 goed hersteld maar de investeringen blijven stagneren. De consumptieve bestedingen van de overheid dragen bij tot de ondersteuning van de economische activiteit.

Deze globale resultaten versluieren de grote verschillen die bestaan tussen de diverse landen. Enerzijds is de groei van de binnenlandse vraag eerder krachtig in landen zoals Frankrijk -tenminste tot half 2004- en Spanje, en dit ondanks de negatieve invloed van de energieprijzen op de koopkracht; anderzijds blijven de gezinsconsumptie en de bedrijfsinvesteringen in andere landen tot nader order futloos, vooral in Duitsland maar ook in Italië en Nederland. De investeringen in huisvesting gaan er zowat overal op vooruit, behalve in Duitsland.

De cyclische indicator van de Europese Commissie (business climate indicator) is tussen juli en oktober grosso modo stabiel gebleven. Uit enquêtes van de Commissie bij de gezinnen en bij de bedrijfsleiders blijkt dat voor deze periode het vertrouwen van de economische actoren stabiel blijft of er lichtjes op vooruitgaat.

Sedert het begin van de herneming is er nauwelijks sprake van een verbetering van de werkgelegenheid. De enquêtes bij de bedrijven laten uitschijnen dat de werkgelegenheid er in het tweede semester van 2004 en in 2005 maar weinig op vooruit zou gaan. De relatieve stabiliteit van de werkgelegenheid in de loop van de vorige conjunctuurvertraging is eerder van aard om de tijdruimte tussen het begin van de heropleving en het herstel van de werkgelegenheid te vergroten.

Het macro-economisch beleid blijft globaal genomen expansief. In het bijzonder zijn de intrestvoeten laag en blijft de inflatie onder controle ondanks de stijging van de energieprijzen.

De hier geschetste trends zijn coherent met een zich tegen een matig ritme voortzettende heropleving, waarbij de groei geleidelijk aan zelfondersteunend kan worden en meer en meer op interne componenten kan steunen.

Onder die voorwaarden voorziet de Commissie, in haar herfstvooruitzichten, dat het BBP van het eurogebied in reële termen zou stijgen met 2,1% in 2004, met 2% in 2005 en met 2,2% in 2006. De overeenstemmende groeivoeten voor het geheel van de Unie waren respectievelijk 2,5%, 2,3% en 2,4%.

Er bestaan echter risicofactoren. De stijging van de energieprijzen kan niet alleen het beschikbare inkomen aantasten -en daarmee ook de gezinsconsumptie- maar eveneens de bedrijfsinvesteringen. Toch is de invloed van een stijging van de energieprijzen op de economische activiteit verzwakt in vergelijking met vorige periodes van hoge olieprijsen. Bovendien werkt die prijsstijging niet even systematisch meer door op het vlak van de lonen als dat in het verleden het geval was en het afzwakken van het “tweede-ronde-effect” zou het mogelijk moeten maken een monetaire verstrakking te vermijden. Anderzijds blijft de weerslag van de prijsstijging van de olie of van andere grondstoffen op de binnenlandse prijzen beperkt door de sterke euro. Als die stijging blijft aanhouden zou ze toch een negatieve weerslag kunnen hebben op het concurrentievermogen van de industrie in de zone. De onevenwichten van de Amerikaanse economie- met name (de schuldenlast van de gezinnen, het begrotingstekort en het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans) -, blijven een bron van toenemende bezorgdheid voor de internationale financiële stabiliteit en voor de groei.

2.2 Kortetermijnvooruitzichten voor de Belgische economie

Binnen het eurogebied is België een van de landen waarvan de conjunctuurprestaties boven het gemiddelde liggen, en dit sinds eind 2002. In 2003 is het Belgische BBP gestegen met 1,3% in reële termen, tegenover slechts gemiddeld 0,6% voor het geheel van de zone. De economische groei, gemeten aan de hand van de BBP-groei vergeleken met die van het overeenstemmend kwartaal van het vorige jaar, is -volgens de 'flash'-raming van de NBB- geleidelijk aan gestegen van 1% in het derde kwartaal van 2003 tot 3% in het derde kwartaal van 2004.

In oktober raamde het Federaal Planbureau een groei van 2,4% voor 2004, wat zeer voorzichtig lijkt als men rekening houdt met de resultaten bereikt op het einde van het derde kwartaal; de recentste gegevens laten toe te denken dat de groeivoet 2,7% zou kunnen bedragen.

Tot oktober 2004 waren de indicatoren van het consumenten- en het ondernemersvertrouwen globaal genomen duidelijk beter gestemd in België dan gemiddeld binnen het eurogebied. In november daalde de synthetische indicator van de Nationale Bank evenwel aanzienlijk. Toch blijft de synthetische afgevlakte indicator van de Nationale Bank, die de fundamentele tendens van de conjunctuur weergeeft, stijgen. Maar deze curve was reeds afgevlakt en zijn helling was niet meer echt steil. Anderzijds, vertoont de benuttingsgraad van de productiecapaciteit in oktober een lichte daling. Deze verschillende elementen lijken in overeenstemming te zijn met de groeivertraging die verwacht wordt in het laatste deel van het jaar, ingevolge de stijging van de olieprijsen. Zodra die weerslag opgevangen zal zijn, zou de groei in 2005 weer sterker worden; het Federaal Planbureau voorziet dat de groei op jaarbasis gemiddeld 2,5% zou bedragen.

Ingevolge de forse stijging van de olieprijsen kent de inflatie, gemeten aan de hand van de nationale consumptieprijsindex, sinds mei 2004 een jaar-op-jaar-stijging die hoger ligt dan 2%. De onderliggende inflatie daarentegen (exclusief aanpassingen van de

indirecte belastingen en prijzen van energie, water, vlees, fruit en groenten), die in de loop van de eerste drie kwartalen van 2004 was gedaald, bedroeg maar 1,5% in september. De gemiddelde jaarlijkse prijsstijging (HICP) zou in 2004 beperkt blijven tot 1,9%. In 2005 zou daar nauwelijks verandering in komen (2%) als uitgegaan wordt van een verlaging van de Brent-prijs tot 37,5 \$ in december 2005.

De negatieve weerslag van de lange periode van conjunctuurvertraging op de ontwikkeling van de arbeidsmarkt is minder groot geweest dan verwacht. Vanaf het tweede semester van 2003 wordt weer een lichte vooruitgang genoteerd. Naarmate het herstel zich verder ontwikkelt, zou het aantal nieuwe arbeidsplaatsen geleidelijk vermeerderden; het jaargemiddelde zou stijgen van +0,1% in 2003 tot +0,4% in 2004 en +0,8% in 2005. Aangezien de actieve bevolking sneller aangroeit (+0,9%) dan de tewerkstelling, blijft de werkloosheidsgraad stijgen in 2004 en bereikt ze een jaargemiddelde van 8,5% (Eurostat-definitie). Dit percentage zou in 2005 onveranderd blijven.

Samenstelling van de groei

De economische heropleving heeft zich in België zowel in de industrie als in de dienstensector -voornamelijk de handel- en in de bouwsector geuit.

Het is opmerkelijk dat het herstel in België in eerste instantie gesteund werd door de binnenlandse vraag. De heropleving van de uitvoer is in België trager verlopen dan gemiddeld binnen het eurogebied en, rekening houdend met de evolutie van de invoer, is de bijdrage van de netto-uitvoer tot de groei negatief gebleven tot midden 2004. In de loop van het tweede semester van 2004 zou het evenwicht tussen de interne en de externe componenten van de economische groei geleidelijk weer hersteld worden.

Tabel 1
Groei en aanverwante factoren

Evolutie in % tenzij anders vermeld	2003	2004	2005	2006	2007	2008
BBP groei tegen constante prijzen	1,3	2,4	2,5	2,5	2,1	2,0
BBP in lopende prijzen (in miljarden euro)	269,5	280,8	293,3	306,6	318,9	331,8
BBP deflator	1,9	1,7	1,9	1,9	1,9	2,0
HICP verandering	1,5	1,9	2,0	1,8	1,8	1,8
Evolutie werkgelegenheid	0,1	0,4	0,8	0,9	0,7	0,7
Werkloosheid volgens Eurostatdefinitie (in % actieve bevolking)	8,1	8,5	8,5	8,3	8,2	8,1
Evolutie arbeidsproductiviteit	1,3	2,0	1,7	1,6	1,3	1,3
Bronnen van groei: verandering tegen constante prijzen						
1. Finale consumptieve bestedingen particulieren	2,2	2,0	1,7	2,3	1,7	1,9
2. Finale consumptieve bestedingen van de overheid	2,6	1,3	1,9	2,1	2,4	1,7
3. Bruto vaste kapitaalvorming	-0,8	1,7	5,7	3,9	1,7	2,4
4. Uitvoer van goederen en diensten	1,7	4,1	5,4	5,9	5,7	5,4
5. Invoer van goederen en diensten	2,9	3,8	5,7	6,2	5,7	5,5
Bijdrage tot de BBP-groei						
6. Totale finale vraag (1+2+3)	1,6	1,7	2,4	2,5	1,8	1,8
7. Voorraadwijziging	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Goederen- en dienstenbalans	-0,8	0,4	0,1	0,0	0,3	0,2

Bron: Federaal Planbureau, oktober 2004

Consumptieve bestedingen van de gezinnen

De koopkracht van de gezinnen zou in 2004 en 2005 sterker moeten stijgen dan in 2003, hoewel de belastinghervorming minder zal bijdragen tot de toename van het beschikbaar inkomen. Die verwachte verbetering, die matig blijft, is te verklaren door een geleidelijke verbetering van de werkgelegenheid in het kader van een conjunctuurherneming en een gunstige evolutie van het gezinsvermogen. De stijging van de energieprijzen, daarentegen, zal de koopkracht tenminste tijdelijk negatief beïnvloeden aangezien de lonen geïndexeerd worden op basis van de gezondheidsindex, waarin de evolutie van de brandstofprijzen niet is opgenomen.

De gezinsconsumptie is sterk gestegen in het eerste kwartaal van 2004, en is vervolgens in het tweede kwartaal levendig gebleven. Zowel de indicator van het consumentenvertrouwen als deze van de activiteit in de handel zijn vanaf oktober sterk gedaald.

In jaargemiddelden en tegen constante prijzen zou de privé-consumptie volgens het Federaal Planbureau met 2% stijgen in 2004 en met 1,7% in 2005. De spaarquote zou in 2004 wat dalen en zich dan in 2005 stabiliseren.

Investerings

De bedrijfsinvesteringen zijn in België tot midden 2004 gedrukt gebleven. Toch wordt er, na twee jaren van achteruitgang en rekening houdend met de consolidatie van het herstel en met de gunstige evolutie van de bedrijfswinsten, een heropleving verwacht vanaf de tweede helft van 2004. Dit strookt met de resultaten van de enquêtes van de NBB en ook, spijs de lichte inzinking van oktober 2004, met het relatief hoge niveau van de bezettingsgraad van de productiecapaciteit. Het Belgisch Federaal Planbureau voorziet in 2005 een versnelling van de investeringen (4,7%) ten opzichte van een matige groei in 2004 (1%).

De woningbouw is sinds 2003 zeer dynamisch, wat in verband staat met de lage hypothecaire rente. Deze trend zou zich voortzetten, met groeivoeten die iets lager zouden liggen (+2,5% in volume in 2004 en +2,0% in 2005).

De overheidsinvesteringen, tenslotte, zouden in 2005 gevoelig stijgen, in overeenstemming met de investeringscyclus van de lagere overheden, die zelf samenhangt met de gemeenteraadsverkiezingen.

Buitenlandse handel

De Belgische uitvoer is grotendeels gericht op het eurogebied. Daaruit volgt dat de groei van de Belgische uitvoermarkten minder gevoelig is voor een verzwakking van de expansie buiten dat gebied dan die van andere landen. Uit de enquêtes blijkt dat de toename van de buitenlandse bestellingen voor uitvoer in België gunstiger is dan in veel andere landen van de Europese Unie. Uitgaande van een stabilisatie van de effectieve wisselkoers in 2005, voorziet het Federaal Planbureau dat, tegen constante prijzen, de uitvoer van goederen en diensten in 2004 zal groeien met 4,1% en in 2005 met 5,4%. De bijdrage van de netto-uitvoer tot de groei zou lichtjes positief zijn in 2004 en zo goed als neutraal zijn in 2005.

2.3 Vooruitzichten op middellange termijn (2006-2008)

Het Federaal Planbureau heeft in oktober 2004 zijn middellangetermijnvooruitzichten geactualiseerd. Deze vooruitzichten houden geen rekening met de maatregelen genomen in het kader van de begrotingsopmaak 2005.

Zoals elk jaar, werd de internationale economische context ook dit jaar gebaseerd op de jongste middellangetermijnvooruitzichten van de OESO (april 2004). Daarin wordt de gemiddelde Brent-prijs verondersteld terug te zakken van 39 \$ in 2005 tot 38,2 \$ in 2006, om daarna geleidelijk te gaan stijgen en op te lopen tot 40,1 \$ in 2008. Vertrekkend van het voor 2005 in aanmerking genomen gemiddeld niveau van 1,215 dollar per euro, zou de euro een lichte maar gestage daling kennen ten opzichte van de dollar.

Deze vooruitzichten gaan uit van de hypothese dat de output gap in 2009 quasi gedicht zou zijn. De berekening van de potentiële groei steunt op de methodologie die door de diensten van de Europese Commissie is uitgewerkt. Hij bedraagt gemiddeld 2,1% voor de beschouwde periode.

De groei van het BBP in constante prijzen wordt aldus geraamd op 2,5% in 2006 (zoals in 2005), 2,1% in 2007 en 2% in 2008. De economische groei zou dus sterk blijven in 2006 en daarna wat afnemen en terugvallen tot op het niveau van de potentiële groei.

De privé-consumptie zou in 2006 nog gesteund blijven door de weerslag van de hervorming van de personenbelasting op het beschikbaar inkomen, maar die weerslag zou daarna geleidelijk afzakken. De vraag van de gezinnen evolueert ongeveer gelijklopend met de koopkracht van de gezinnen, waarvan de spaarquote quasi stabiel blijft.

Ondanks de stijging van de rentevoeten zouden de bedrijfsinvesteringen aan een krachtig ritme blijven groeien (gemiddeld meer dan 3% per jaar), dankzij een grotere rentabiliteit

en het vooruitzicht van een voldoende vraag. De investeringen in de woningbouw zouden jaarlijks stijgen met gemiddeld 2%, terwijl de overheidsinvesteringen in 2005-2006 een piek zouden bereiken die samenvalt met de cyclus van de infrastructuurwerken van de lagere overheid.

In de loop van de periode 2006-2008 zou de groei van het potentiële afzetmarkten voor de Belgische uitvoer ietwat verzwakken en het aandeel van de Belgische exportmarkten zou verder eroderen. In- en uitvoer zouden zich zo goed als parallel ontwikkelen en de transacties met het buitenland zouden netto maar een zwakke bijdrage leveren tot de groei.

De inflatie zou onder controle blijven. De loonsverhogingen zouden matig zijn en aansluiten bij de ontwikkeling van de loonkost bij onze drie voornaamste handelspartners.

De tewerkstelling zou een gestage maar kleine vooruitgang boeken. De tewerkstellingsgraad zou langzaam stijgen van 62% van de bevolking op arbeidsleeftijd in 2005 tot 62,5% in 2008.

3 Het vorderingensaldo en de overheidsschuld

3.1 *Krachtlijnen van het begrotingsbeleid*

Situering

Het Stabiliteitsprogramma 2005-2008 is een update van het vorige Stabiliteitsprogramma 2004-2007 en kadert alsdusdanig binnen het budgettair meerjarenprogramma dat werd uitgewerkt bij de onderhandelingen over het federale regeerakkoord na de verkiezingen van mei 2003. De budgettaire krachtlijnen uit dit Stabiliteitsprogramma zijn dus dezelfde als in het vorige programma. Een evenwicht op de begroting en een verdere afbouw van de schuldgraad blijven de centrale doelstellingen. De Belgische regering wil bovendien een handhaving van het huidig budgettair beleid combineren met een aantal herschikkingen van de financiële middelen in functie van de nieuwe accenten die ze wil leggen op een aantal prioritaire beleidsdomeinen.

Een begroting in evenwicht

De Belgische overheid blijft in 2005 houden aan een begroting in evenwicht zoals gevraagd door het Stabiliteits- en Groeipact. Deze doelstelling is sinds het jaar 2000 bereikt. Ook voor 2006 wordt een evenwicht gepland. Daarna zouden geleidelijk begrotingsoverschotten worden opgebouwd, met een positief saldo van 0,3% van het BBP in 2007 zoals opgenomen in het regeerakkoord. Voor 2008 is de doelstelling een overschot van 0,6%. Dit laat toe dat België zich inschrijft in het meerjarentraject dat wordt aanbevolen door de Hoge Raad van Financiën (1).

---

1) De Afdeling financieringsbehoeften van de Hoge Raad van Financiën is een adviesorgaan dat jaarlijks aanbevelingen formuleert in verband met het begrotingsbeleid van de overheid.

Een verdere afbouw van de schuldgraad

Op het einde van 2004 zal de overheidsschuld verminderd zijn tot 96,6% van het BBP. Dit betekent dat op tien jaar tijd de schuldgraad met meer dan 40 procentpunt is teruggedrongen. In 2005 wordt de schuldgraad verder afgebouwd tot 95,5%. Deze schuldafbouw lijkt in vergelijking met vorige jaren eerder beperkt, maar de overheid heeft zich tegelijk ook geëngageerd om begin 2005 een deel van de NMBS-schulden ten belope van 7,4 miljard euro, of 2,5% van het BBP, op te nemen in de overheidsschuld. De inspanning van de overheid om de schuldgraad verder af te bouwen zal dus in 2005 in totaal oplopen tot ongeveer 3,6 procentpunt. Het jaar 2005 kan de vergelijking met vorige jaren dus vlot doorstaan.

Ruimte voor nieuwe accenten in het beleid

Bij haar aantreden in 2003 stelde de federale regering een gedetailleerd budgettaire plan op waarin de budgettaire doelstellingen tot 2007 werden verzoend met de beleidsinitiatieven die op dat moment op tafel lagen. In het regeerakkoord van juni 2003 werden vervolgens 4 grote prioriteiten voor het beleid naar voren geschoven:

- het op gang brengen en stimuleren van het economisch herstel en de creatie van werkgelegenheid, onder meer door een verdere vermindering van de lasten op arbeid;
- een versterking van de sociale zekerheid en de bestaanszekerheid voor iedereen;
- een inhaalbeweging voor Justitie en de veiligheidsdiensten ter ondersteuning van een performanter veiligheidsbeleid;
- een verhoging van de investeringen in mobiliteit en infrastructuur.

Het spreekt vanzelf dat het vastleggen van deze prioriteiten ook budgettaire implicaties heeft.

Beheersing van de primaire uitgaven

Anderzijds impliceert de toekenning van extra middelen aan de prioritairere beleidsdomeinen ook een engagement om de primaire uitgaven op de andere beleidsdomeinen onder controle te houden. Zo werden in het regeerakkoord de primaire uitgaven van de federale overheid onderworpen aan een groeionorm van 1,2% in reële termen, uitgezonderd herinvesteringen in de overheidsbedrijven.

3.2 Een algemeen beeld van de overheidsfinanciën 2004-2008

Tabel 2 bevat de budgettaire doelstellingen en voorspellingen inzake de overheidsfinanciën voor de periode 2004-2008. De vorderingensaldi voor de gezamenlijke overheid houden een duidelijk engagement in.

De gedetailleerde cijfers over ontvangsten en uitgaven, hebben de status van ramingen en hun waarde is dus eerder indicatief. De regeringen zullen deze cijfers bij de opmaak van de begroting en bij de begrotingscontrole actualiseren, en waar nodig aanpassen in functie van de concrete omstandigheden.

Tabel 2

De begroting van de gezamenlijke overheid (1)

In % BBP	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vorderingensaldo van de subsectoren						
Gezamenlijke overheid	0,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6
Federale overheid	0,4	-0,5	-0,4	-0,2	0,0	0,2
Gemeenschappen en gewesten	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Lokale overheid	0,3	0,2	0,1	0,0	0,1	0,2
Sociale verzekeringsinstellingen	-0,5	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Gezamenlijke overheid						
Totale ontvangsten	51,3	49,6	49,4	49,0	49,1	49,1
Totale uitgaven	50,9	49,6	49,4	49,0	48,8	48,5
Vorderingensaldo	0,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6
Interestbetalingen	5,4	4,9	4,5	4,4	4,2	4,1
Primair saldo	5,7	4,9	4,5	4,4	4,5	4,7
Belangrijkste componenten van de ontvangsten						
Belastingen	30,4	30,9	30,8	30,3	30,4	30,4
Sociale bijdragen	16,5	16,3	16,2	16,3	16,4	16,3
Andere	4,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3
Totale ontvangsten	51,3	49,6	49,4	49,0	49,1	49,1
Belangrijkste componenten van de uitgaven						
Consumptieve bestedingen (bezoldigingen en intermediair verbruik)	15,5	15,4	15,2	15,0	15,0	15,0
Sociale uitkeringen in natura	7,0	7,1	7,1	7,3	7,5	7,5
Sociale uitkeringen andere dan in natura	16,3	16,2	15,9	15,6	15,5	15,4
Interestlasten	5,4	4,9	4,5	4,4	4,2	4,1
Subsidies	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6
Bruto-investeringen in vaste activa	1,6	1,6	1,8	1,9	1,7	1,6
Andere	3,5	3,0	3,3	3,3	3,3	3,3
Totale uitgaven	50,9	49,6	49,4	49,0	48,8	48,5

(1) Door afrondingsverschillen kunnen de totalen lichtjes afwijken van de som van de elementen

3.2.1 De uitvoering van de begroting 2004

Bij de opmaak van de begroting 2004 werden de economische perspectieven voorzichtig ingeschat, hoewel er een versnelling van de groei ten opzichte van 2003 werd verwacht. Bij de opmaak van de begroting 2005 en de ermee samenhangende actualisatie van de begroting 2004 in september 2004 was het evenwel duidelijk dat de economische groei in de eerste helft van het jaar vrij stevig was geweest. Bovendien werd ook voor het jaareinde een gunstige groei verwacht, hoewel de nerveuze oliemarkten voor enige onzekerheid zorgden. De groeiverwachtingen werden dan ook geleidelijk herzien, van 1,8% in het Stabiliteitsprogramma 2004-2007 over 2% tijdens de begrotingscontrole tot 2,4% bij de opmaak van de begroting 2005.

Totale ontvangsten dalen, fiscale ontvangsten opwaarts herzien

De beter dan verwachte groeivoorzichten beïnvloeden ook de fiscale ontvangsten positief. Zoals te zien is in Tabel 2 lijken de fiscale ontvangsten de impact van de steeds betere conjunctuur voorlopig het best te voelen. Ze stijgen van 30,4% van het BBP naar 30,9%. Binnen de fiscale ontvangsten zijn het vooral de indirecte belastingen

(BTW, registratierechten, ...) en de vennootschapsbelasting die een flink stuk hoger liggen dan verwacht, terwijl de belastingen op arbeid nauwer blijven aansluiten bij de oorspronkelijke ramingen. Ook de ontvangsten uit sociale bijdragen blijven enigszins achter op de oorspronkelijke ramingen. De sociale bijdragen zijn dan ook, net als de personenbelasting, afhankelijk van de evolutie van de tewerkstelling die traditioneel met vertraging de conjunctuurbeweging volgen.

De verwachte opbrengst van de eenmalig bevrijdende aangifte (EBA), aanvankelijk geschat op ongeveer 0,3% van het BBP, werd in de loop van 2004 herhaald op ongeveer 0,1% van het BBP. Deze budgettaire tegenvaller wordt gecompenseerd door hoger dan verwachte fiscale ontvangsten.

Impact van de Belgacom-operatie op de ontvangsten

Ondanks de sterke aangroei van de opbrengsten van de indirecte belastingen lijken de totale ontvangsten in 2004 sterk te dalen, van 51,3% van het BBP tot 49,6%. De ontvangsten werden evenwel beïnvloed door de overname van het Belgacom-pensioenfonds ter waarde van ongeveer 1,9% BBP, wat doorwerkte in het begrotingssaldo van 2003. Hierdoor daalt het primair saldo van 5,7% tot 4,9%. Het effect van de Belgacom-operatie is duidelijk af te lezen in de evolutie van de 'andere' ontvangsten, die tussen 2003 en 2004 dalen met 2% van het BBP. Wanneer er geen rekening wordt gehouden met deze operatie, is er sprake van een kleine stijging van de ontvangstenratio in 2004.

Totale uitgaven op neerwaartse trend

Het gewicht van de totale uitgaven daalt in 2004 stevig van 50,9% van het BBP naar 49,6%. De sterke daling van de intrestlasten heeft hier een belangrijke hand in. Deze daling is enerzijds te danken aan de aanzienlijke schuldafbouw van 100% BBP tot 96,6% BBP die in 2004 zal gerealiseerd worden, anderzijds is ook de impliciete rentevoet blijven dalen. Dankzij deze twee elkaar versterkende

tendensen zullen de intrestbetalingen op het einde van 2004 4,9% van het BBP bedragen, waar dit in 2003 nog 5,4% was. Het gewicht van de sociale uitkeringen in natura is in 2004 net iets hoger dan in 2003; deze toename kadert in een gestaag toenemende trend die de stijgende uitgaven voor de gezondheidszorg weerspiegelt. Daartegenover staat dat het gewicht van de ‘sociale uitkeringen andere dan in natura’ vermindert onder invloed van de tijdelijke vertraging van de groei van de pensioenkosten verbonden met de minder talrijke oorlogsgeneratie die in deze periode de pensioenleeftijd bereikt. Deze dalende tendens werd in 2004 wel afgeremd door de stijgende inflatie, die leidde tot een vroeger dan verwachte overschrijding van de spilindex.

Een nauwgezette opvolging van de begroting

Net als de vorige jaren volgt de regering ontvangsten en uitgaven nauwlettend en met regelmaat op, met het oog op het bereiken van een begrotingsevenwicht. Deze opvolging behelst niet alleen een strikte controle van de federale begroting maar ook een gecoördineerde monitoring van het budgettaire beleid van de gemeenschappen en gewesten. Indien nodig zullen bijkomende maatregelen genomen worden.

3.2.2 Opnieuw een sluitende begroting in 2005

Voor 2005 streeft de Belgische overheid opnieuw naar een begroting in evenwicht als basis van vertrouwen voor de bevolking. Ze blijft ook het financieel evenwicht van de sociale zekerheid garanderen, zoals uitdrukkelijk vastgelegd in het regeerakkoord. Voor de sociale zekerheid wordt uitgegaan van een beperkt overschot van 0,1% BBP, dat samen met de overschotten van de regionale en lokale overheden het tekort van de federale overheid compenseert.

Een gunstige conjunctuur

In overeenstemming met de Autumn Forecast van de Europese Commissie verwacht de Belgische overheid voor 2005 een groei van 2,5%, die moet volstaan om de fiscale ontvangsten op peil houden. Bovendien zal de groeiversnelling de werkgelegenheid voldoende stimuleren om de stijgende trend van de werkloosheid om te zetten in een lichte daling. De conjunctuur zal dus een positieve invloed hebben op de openbare financiën.

Lastenverlagingen zorgen voor een verdere daling van de belastingdruk

Het gewicht van de geraamde fiscale ontvangsten wordt in 2005 verminderd van 30,9% BBP naar 30,8%. Teneinde de economische heropleving maximaal om te zetten in werkgelegenheid zet België zijn politiek van lastenverlaging op arbeid voort. De lasten op arbeid zullen in 2005 dalen met 0,3% van het BBP. Ter gedeeltelijke compensatie rekent de federale regering niet alleen op de hogere indirecte belastingen, maar wil ze ook werk maken van een doorgedreven aanpak van de fiscale fraude. Verder wordt een effectiseringsoperatie op het getouw gezet waarbij moeilijk invorderbare belastingachterstallen geplaatst worden bij een institutionele belegger. Naast de hervorming van de personenbelasting treedt ook de tweede fase van de vermindering van de sociale bijdragen in werking, ter waarde van 480 miljoen euro. De budgettaire impact van deze maatregel wordt deels gecompenseerd door een verbreding van de heffingsbasis voor sociale bijdragen (bv. bedrijfswagens).

Duidelijke klemtonen inzake uitgaven

De in het federaal regeerakkoord gestelde prioriteiten worden ook vertaald in de uitgaven zoals voorzien in de initiële begroting 2005. De uitgaven voor Justitie en Veiligheid stijgen in de begroting 2005 zoals afgesproken in het regeerakkoord met 4,1% in reële termen. De regering herbevestigt ook haar engagementen ten opzichte van de overheidsbedrijven en overheidsdiensten. De investeringsdotatie aan

de NMBS wordt verhoogd en extra middelen worden uitgetrokken voor de verdere informatisering van de FOD Financiën. Het betreft een zorgvuldig geplande en gecontroleerde budgettaire inhaalbeweging, die gekoppeld wordt aan kostenbeheersende en efficiëntiebevorderende maatregelen.

Meer middelen voor gezondheidszorgen

Om tegemoet te komen aan de nieuwe noden die onder meer ontstaan door de toename van de vergrijzing en de toepassing van nieuwe medische technieken, werd bij het regeerakkoord van juni 2003 beslist om voor de periode 2004-2007 een reële groeivoet van 4,5% toe te passen voor de uitgaven voor gezondheidszorgen. De evolutie van de uitgaven in 2004 illustreert dat de in het verleden genomen maatregelen niet volstaan om de uitgaven te beheersen binnen de voorziene groei. Bovenop de maatregelen ter waarde van 308 miljoen euro die reeds genomen werden bij de opmaak van de begroting 2005 heeft de regering eind november tot een nieuwe reeks maatregelen beslist ten belope van 238 miljoen euro (in totaal betreft het 0,2% van het BBP). Deze maatregelen zijn gericht op structurele hervormingen die een wijziging van het gedrag van de belangrijkste actoren en instellingen moeten bewerkstelligen. De in het verleden reeds doorgevoerde financiële responsabilisering van bepaalde sectoren werd versterkt. In de praktijk werden een hele reeks van bijkomende maatregelen beslist die moeten garanderen dat de uitgaven van elke deelsector in 2005 binnen de eerder vooropgezette doelstellingen blijven. Inzake artsenhonoraria belopen de maatregelen ongeveer 84 miljoen euro (onder meer: een voorwaardelijke bevrozing van de voorzien indexmassa, een verdere beperking van de enveloppes voor radiologie en klinische biologie...). De uitgaven voor geneesmiddelen zullen met 115 miljoen euro worden gereduceerd (onder meer: een verdere uitbreiding van het systeem van referentietierugbetaling, aanmoediging van een rationeel en prijsbewust voorschrijfgedrag...). Op kruissnelheid zou het rendement oplopen tot 164 miljoen euro. De noodzakelijke wettelijke bepalingen zullen nog voor het einde van het jaar in een voorontwerp van wet worden gegoten.

Een verdere beperking van de uitgaven

Omdat de lastenverlaging de overheidsontvangsten vermindert, worden ook de uitgaven strakker gehouden. Dit zal onder meer gebeuren door een rationalisatie van de beheerskosten van de sociale parastatalen en de werkingskosten van de uitbetalingsinstellingen. Ook de federale overheidsdiensten worden aangezet tot een efficiëntere werking. De primaire uitgaven van de federale overheid mogen in 2005 beperkt toenemen met 1% in reële termen ten opzichte van 2004. Exclusief de pensioenbegroting is dit een reële stijging van 0,3% (2). Deze stijging is lager dan de verwachte economische groei van 2,5%, zodat dit de uitgavenratio neerwaarts beïnvloedt. Daarnaast verwacht men in 2005 opnieuw een aanzienlijke daling van de intrestlasten, onder invloed van de dalende schuld en de nog steeds afnemende impliciete rentevoet.

3.2.3 Van een budgettair evenwicht naar de geleidelijke opbouw van overschotten in de periode 2006-2008

Naar een evenwicht op alle niveaus

Het budgettair parcours dat voor de komende jaren wordt vooropgesteld, vertoont naar het einde toe een duidelijke aanloop naar een begrotingsoverschot van 1,5 procent in 2011 zoals aanbevolen in de langetermijnstrategie van de Hoge Raad van Financiën. In 2006 wordt nog gestreefd naar een budgettair evenwicht, in 2007 zal een positief vorderingensaldo van 0,3% van het BBP worden gerealiseerd. Voor 2008 is de doelstelling een overschot van 0,6%. Dit laat toe dat België zich inschrijft in het meerjarentraject dat wordt aanbevolen door de Hoge Raad van Financiën. Het tekort op de begroting van de federale overheid wordt in de loop van de beschouwde periode geleidelijk afgebouwd van 0,5% van het BBP in 2004 tot een begrotingsevenwicht in 2007. Dit tekort wordt aanvankelijk gecompenseerd door de regionale en lokale niveaus, die beperkte overschotten realiseren zoals afgesproken in de

---

2) Uitgaven volgens de budgettaire definitie en na correctie van de uitgaven 2004 voor de verschuiving van een deel van de NMBS-dotatie 2004 naar 2003.

overeenkomsten tussen de verschillende overheden. Er wordt voorzien dat vanaf 2007 een evenwicht op de federale begroting wordt bereikt, waardoor de overschotten van de regionale en lokale entiteiten ook zichtbaar worden op het niveau van de gezamenlijke overheid.

Impact van de lokale verkiezingen in 2006

Een uitzondering op deze strategie vormt het saldo van de lokale overheden in 2006. Het ontbreken van een overschot in 2006 is te verklaren door de lokale verkiezingen die dat jaar plaatsvinden. De lokale overheden kennen immers een specifieke electorale uitgavencyclus, waarbij verkiezingsjaren altijd voor hogere uitgaven zorgen. Het vorderingensaldo van de lokale overheden eindigt in 2006 daarom in evenwicht. De budgettaire impact van de lokale verkiezingen weerspiegelt zich eveneens in de bruto-investeringen in vaste activa. Het zijn vooral de investeringen van de lokale besturen die voor een trendmatige stijging zorgen in de aanloop naar het verkiezingsjaar. Na 2006 stabiliseren de bruto-investeringen zich opnieuw rond 1,6% van het BBP.

Dalende ontvangstenratio door het op kruissnelheid komen van de belastinghervorming

De hervorming van de personenbelasting komt in 2006 op kruissnelheid. Hierdoor daalt het gewicht van de fiscale ontvangsten van 30,8% naar 30,3% van het BBP. Dit zorgt voor een verdere erosie van de totale ontvangstenratio, die terugloopt van 49,4% BBP in 2005 tot 49,0% BBP in 2006. De sociale bijdragen dalen niet langer in 2006 maar zetten een licht stijgende tendens in onder invloed van de hogere bijdrage van de zelfstandigen. Deze hogere bijdragen zullen een bijdrage leveren tot de compensatie van de uitbreiding van de ziekteverzekering voor de zelfstandigen tot de zogenaamde kleine risico's vanaf 2006.

Stijgende overschotten door een dalende uitgavenratio

Hoewel de ontvangsten in 2006 aanzienlijk dalen, wordt het begrotingsevenwicht veilig gesteld door de uitgaven op dezelfde dalende tendens te zetten. Na 2006 zetten de uitgaven de dalende lijn verder, terwijl de ontvangstenratio stabiliseert. Hoewel de toenemende kosten van de gezondheidszorg de “sociale uitkeringen in natura” geleidelijk doen stijgen, wordt dit geneutraliseerd door een vermindering van de ‘sociale uitkeringen andere dan in natura’ onder invloed van dalende werkloosheidsuitkeringen en een tijdelijke vertraging in de groei van de pensioenen. De afname van de intrestlasten doet de uitgavenratio dan verder teruglopen. Dit resulteert in aangroeiende overschotten op de begroting, die kunnen aangewend worden voor een structurele financiering van het Zilverfonds. De daling van de intrestbetalingen verloopt hierbij steeds minder uitgesproken. Dit duidt niet op een verminderde inspanning voor schuldafbouw van de overheid, maar op een gewijzigde evolutie van de impliciete rente, die in de toekomst niet verder zal dalen.

3.3 De bijdrage van de verschillende subsectoren

België heeft een complexe staatsstructuur waarin de beslissingsmacht op verschillende niveaus wordt uitgeoefend, afhankelijk van de bevoegdheid in kwestie. Een efficiënt begrotingsbeleid moet dus worden gecoördineerd op deze verschillende niveaus, zodat elke deelentiteit haar bijdrage levert om de vooropgestelde doelstellingen voor de gezamenlijke overheid te bereiken. De Belgische ervaring leert dat een systeem van duidelijke afspraken over het op elk niveau te realiseren resultaat, gekoppeld aan de verantwoordelijkheid van de verschillende deelsectoren, garant staat voor een succesvol begrotingsbeleid.

Samenwerking door overeenkomsten

De individuele doelstellingen voor elke deelentiteit worden vastgelegd in overeenkomsten tussen de gemeenschappen en gewesten en de federale overheid die een duidelijk engagement bevatten. De meest recente overeenkomst is die van 15 december 2000, met updates in 2002 en 2003. Deze legt de budgettaire doelstellingen voor alle niveaus vast tot eind 2005. De overeenkomst van 15 december 2000 is gebaseerd op het Jaarverslag van de Hoge Raad van Financiën van juni 1999 waarin aan de deelentiteiten wordt geadviseerd om tegen 2010 naar een begroting in evenwicht te werken. Vertaald naar ESR-termen betekende dit een overschot van ongeveer 0,1% BBP voor het geheel van de gemeenschappen en gewesten over de periode 2000-2010. Op het einde van oktober hebben de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten een nieuwe onderhandelingsronde aangevat over een nieuw budgettair kader voor de periode 2005-2011. De federale regering heeft voorgesteld het Jaarverslag van de Hoge Raad van Financiën van juni 2004 als vertrekpunt voor deze onderhandelingen te gebruiken. Het respecteren van de aanbevelingen van de Hoge Raad zou voor de gemeenschappen en gewesten het realiseren van een gezamenlijk overschot van ongeveer 0,2% BBP in 2005 en het behouden van een gecumuleerd vorderingensaldo van nagenoeg 0,1% BBP vanaf 2006 betekenen.

De lokale overheden en hun electorale uitgavencyclus

Als voorgedijoverheid van de lokale overheden hebben de gewesten er zich toe geëngageerd om deze aan te sporen de in het Stabiliteitsprogramma 2001-2005 vooropgezette doelstellingen te realiseren. De doelstelling voor de lokale overheden hield rekening met een uitgesproken electorale cyclus, waarbij de uitgaven en het saldo fluctueren in functie van het tijdstip van de lokale verkiezingen. Onder meer hierdoor zou het in 2004 gerealiseerde overschot van 0,2% van het BBP in 2005 verder afbrokkelen tot een overschot van 0,1%. Voor 2006, een verkiezingsjaar, wordt om dezelfde redenen uitgegaan van een verdere verslechtering van het saldo. Dit verklaart waarom 2006 het enige jaar is op middellange termijn waarin geen overschot wordt voorzien.

Na 2006 worden op het lokale niveau opnieuw overschotten geboekt van 0,1% in 2007 en 0,2% in 2008. Entiteit II komt zo op een gestaag toenemend overschot van 0,1% in 2006 tot 0,3% in 2008. Het volgehouden overschot van 0,1% BBP voor de sociale verzekeringsinstellingen en het gradueel teruggedrongen tekort van de federale overheid geven voor Entiteit I een gestage verbetering van het vorderingensaldo van -0,1% BBP in 2006 tot 0,3% in 2008. Zo dragen beide Entiteiten in 2008 evenveel bij aan de opbouw van een begrotingsoverschot.

Tabel 3

Het meerjarenplanningstraject opgedeeld naar de verschillende deelsectoren (1)

In % BBP	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Primair saldo	5,7	4,9	4,5	4,4	4,5	4,7
Entiteit I	4,9	4,0	3,8	3,9	3,9	4,0
Entiteit II	0,9	0,9	0,7	0,5	0,6	0,7
Interestlasten	5,4	4,9	4,5	4,4	4,2	4,1
Entiteit I	4,9	4,4	4,1	4,0	3,8	3,7
Entiteit II	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Vorderingensaldo	0,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6
Entiteit I	-0,1	-0,4	-0,3	-0,1	0,1	0,3
Entiteit II	0,4	0,4	0,3	0,1	0,2	0,3

(1) Door afrondingsverschillen kunnen de totale lichtjes afwijken van de som van de elementen

3.4 De evolutie van de schuld

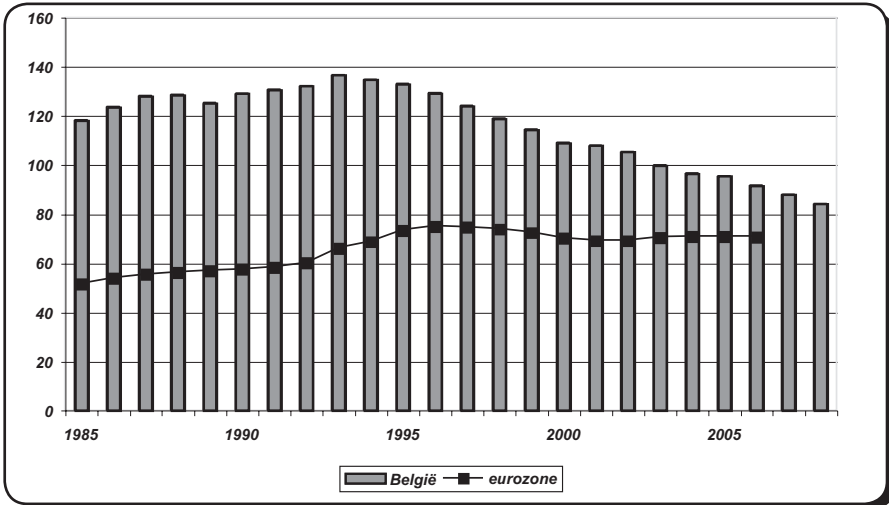
Schuldvermindering als centrale doelstelling

Sinds 2000 is de Belgische begroting jaar na jaar in evenwicht. De hoge overheidsschuld van België blijft evenwel de uiterste aandacht van de regering vergen. De afbouw van de schuldgraad tegen een voldoende tempo is een cruciaal element in de strategie van de overheid om het hoofd te bieden aan de budgettaire gevolgen van de vergrijzing. Schuldreductie blijft daarmee dé centrale doelstelling van het Belgische begrotingsbeleid.

Een volgehouden inspanning voor schuldafbouw

Grafiek 1

Evolutie van de schuldgraad

Op grafiek 1 is te zien hoe de Belgische schuldgraad gedurende de laatste tien jaar gestaag werd teruggedrongen van een recordhoogte van 137,9% van het BBP in 1993 tot net onder de 100%-drempel in 2003, en dit ondanks de aanhoudend zwakke groei van de laatste jaren. Tabel 4 illustreert welke factoren bepalend zijn voor de evolutie van de bruto schuldgraad op middellange termijn.

Tabel 4

Brutoschuldgraad

In % BBP	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Schuldgraad	100,0	96,6	95,5	91,7	88,0	84,2
Evolutie van de schuldgraad	-5,4	-3,4	-1,0	-3,9	-3,7	-3,8
	Bepalende factoren voor de evolutie van de bruto schuldgraad					
Primair saldo	5,7	4,9	4,5	4,4	4,5	4,7
Interestbetalingen	5,4	4,9	4,5	4,4	4,2	4,1
Nominale BBP-groei	3,2	4,1	4,4	4,4	4,0	4,0
Endogene schuldvariatie	-3,7	-4,0	-4,1	-4,1	-3,9	-4,0
Andere factoren die de schuldgraad beïnvloeden	-1,7	0,6	3,1	0,2	0,2	0,2
p.m. impliciet intrestniveau	5,3	5,1	4,9	4,8	4,8	4,8

2003: onder de kaap van 100% BBP

In 2003 is duidelijk een grote inspanning geleverd om de schuldgraad onder de 100% van het BBP te krijgen. Ondanks de zwakke economische groei en de groeiende negatieve output gap is de overheid hierin geslaagd (3). Hiervoor moest wel een beroep gedaan worden op enkele eenmalige maatregelen, zoals de overname van het Belgacom-pensioenfonds. Deze operatie, ter waarde van 5 miljard euro, werd conform de ESR-richtlijnen opgenomen in het vorderingensaldo en valt dus niet onder de rubriek ‘andere factoren die de schuldgraad beïnvloeden’. De bijkomende schuldreductie onder invloed van ‘andere factoren’ is in hoofdzaak afkomstig van twee andere eenmalige ingrepen, de ALESH-operatie en de verkoop van de activa van Credibe, goed voor respectievelijk 3,5 miljard euro en 2,6 miljard euro.

2004: afbouw van eenmalige maatregelen

Tegen het einde van 2004 zal de schuldratio verder gereduceerd zijn tot 96,6% van het BBP. De eenmalige maatregelen ter delging van de schuld maar zonder impact op het vorderingensaldo beperken zich in 2004 tot een verkoop van 5% van de Belgacom-aandelen ter waarde van 539 miljoen euro en een verkoop van aandelen van de overheid van luchthavenuitbater BIAC, die 352 miljoen euro heeft opgeleverd. De invloed van de zogenaamde ‘andere factoren’ op de schuldgraad is overigens negatief, ter waarde van 0,6% van het BBP. Deze negatieve impact is onder meer het gevolg van een verschil tussen de boekhoudkundige verwerking van de verschuiving van een deel van de NMBS-dotatie 2004 naar 2003. Dit werd reeds geboekt in 2003 en als zodanig opgenomen in het vorderingensaldo 2003, maar de effectieve kasuitgave gebeurde pas in 2004 waardoor de impact op de schuldgraad zich ook pas in 2004 liet voelen.

---

3) De schuldgraad is in 2003 gedaald tot 99,98% van het BBP.

2005: opname van de NMBS-schuld in de overheidsschuld

In 2005 lijkt de schuldafbouw te vertragen, met een schijnbaar beperkte vermindering van de schuldgraad van 96,6% naar 95,5%. Dit heeft echter alles te maken met de opname in 2005 van een deel van de NMBS-schulden in de overheidsschuld in 2005 ter waarde van 7,4 miljard euro (ongeveer 2,5% BBP) in de overheidsschuld. Het saldo van de rubriek ‘andere factoren die de schuldgraad beïnvloeden’ stijgt dan ook sterk tot 3,1% BBP. Wanneer geen rekening wordt gehouden met deze opname van NMBS-schulden zou de totale inspanning voor schuldafbouw van de Belgische overheid in 2005 om en bij de 3,6 procent van het BBP bedragen.

2006-2008: onverminderde inspanningen

Na 2005 wordt de schuldgraad verder afgebouwd met een gemiddelde van 3,8% BBP per jaar tot 84,2% in 2008. Voor de periode 2006 – 2008 wordt er in de cijfers geen rekening gehouden met eventuele privatiseringen. Wel wordt jaarlijks een forfaitaire correctie op de schuldgraad toegepast van 0,2% BBP voor Kredietverleningen en Deelnemingen (KVD), die volgens het ESR95 niet in het vorderingensaldo worden opgenomen, maar via de kasoptiek wel invloed hebben op de schuldgraad. Deze correctie is opnieuw te vinden in de rubriek ‘andere factoren die de schuldgraad beïnvloeden’.

3.5 Het cyclisch gecorrigeerd saldo

De opgang van cyclisch gecorrigeerde saldi als beleidsinstrument

Ondanks de problemen die samenhangen met de raming van de output gap en de schattingen van de gevoeligheid van de overheidsfinanciën voor de BBP-groei, geeft het cyclisch gecorrigeerd saldo een bijkomend aanknopingspunt voor de evaluatie van de begrotingsresultaten. Het gebruik van cyclisch gecorrigeerde saldi als beleidsinstrument neemt dan ook toe. Ze vormen een onmisbaar onderdeel van het Stabiliteitsprogramma. De potentiële BBP-groei

werd, uitgaande van het voor de opmaak van het stabiliteitsprogramma gehanteerde macro-economisch kader, berekend overeenkomstig de door de Europese Commissie gehanteerde methode (4). Tabel 5 geeft een overzicht van de effectieve en cyclisch gecorrigeerde saldi voor de periode 2003-2008.

Tabel 5

Effectieve en cyclisch gecorrigeerde saldi

In % BBP	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1. <i>BBP-groei tegen constante prijzen</i>	1,3	2,4	2,5	2,5	2,1	2,0
2. <i>Werkelijk vorderingensaldo</i>	0,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6
3. <i>Interestbetalingen</i>	5,4	4,9	4,5	4,4	4,2	4,1
4. <i>Potentiele BBP-groei</i>	1,9	1,8	2,0	2,2	2,2	2,1
5. <i>Output gap</i>	-1,1	-0,6	-0,1	0,3	0,1	0,1
6. <i>Cyclische component van de begroting</i>	-0,7	-0,4	-0,1	0,2	0,1	0,1
7. <i>Cyclisch gecorrigeerd vorderingensaldo (2-6)</i>	1,0	0,4	0,0	-0,2	0,2	0,5
8. <i>Cyclisch gecorrigeerd primair saldo (7+3)</i>	6,4	5,3	4,6	4,2	4,5	4,6

Cyclisch gecorrigeerde evenwichten

Door de aanhoudend zwakke reële groei van de afgelopen jaren is de output gap in 2003 opgelopen tot $-1,1\%$ BBP. Hierdoor oefent de conjunctuur een sterk negatief effect van $-0,7$ procentpunt uit op het vorderingensaldo. De Belgische overheid heeft deze negatieve cyclische invloed in 2003 gecorrigeerd met behulp van enkele eenmalige maatregelen, waarvan de gecumuleerde impact op het vorderingensaldo wordt geschat op $+1,4\%$ BBP. Na correctie voor deze eenmalige maatregelen en de cyclische impact, bedroeg het vorderingensaldo in 2003 dus $-0,4\%$ BBP, wat dicht aanleunt bij een cyclisch gecorrigeerd evenwicht.

4) In bijlage wordt een overzicht gegeven van de evolutie van de belangrijkste bepalende elementen voor de potentiële groei.

In 2004 stijgt de reële groei uit boven de potentiële groei met 0,6 procentpunt, waardoor de output gap snel verkleint. De negatieve cyclische impact op de begroting neemt daarmee af tot $-0,4\%$ van het BBP. Gezien voor 2004 in reële termen een begroting in evenwicht wordt vooropgesteld, resulteert dit in een structureel overschot van $0,4\%$. In 2005 verdwijnt de output gap haast, zodat de invloed van de conjunctuur op het vorderingensaldo miniem wordt. De hypothese die aan het macro-economisch kader ten grondslag ligt, zorgt er overigens voor dat de output gap naar het einde van de beschouwde periode wordt gedicht. Vanaf 2006 wordt de output gap dan lichtjes positief, zodat de structurele cyclisch gecorrigeerde saldi iets lager uitvallen dan de reële. Na een evenwicht in 2005 wordt voor 2006 een kleine verslechtering van het cyclisch gecorrigeerd saldo opgetekend. Deze is onder meer toe te schrijven aan de bijkomende impact van de hervorming van de personenbelasting en het feit dat, zoals hoger reeds werd aangehaald, ervan uitgegaan wordt dat de lokale overheden in 2006 een evenwicht en geen overschot zouden realiseren.

4 Vergelijking met het stabiliteitsprogramma 2004-2007 en sensitiviteitsanalyse

4.1 De vergelijking met het stabiliteitsprogramma 2004-2007

Tabel 6 vergelijkt de doelstellingen uit het Stabiliteitsprogramma 2004-2007 met de nieuwe streefdoelen uit de update 2005-2008.

Tabel 6

Afwijkingen ten opzichte van het vorige programma

In % BBP	2003	2004	2005	2006	2007	2008
BBP-groei						
<i>vorige update</i>	0,9	1,8	2,8	2,5	2,1	
<i>huidige update</i>	1,3	2,4	2,5	2,5	2,1	2,0
<i>verschil</i>	0,4	0,6	-0,3	0,0	0,0	
Vorderingensaldo						
<i>vorige update</i>	0,2	0,0	0,0	0,0	0,3	
<i>huidige update</i>	0,4	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6
<i>verschil</i>	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
Bruto schuldgraad						
<i>vorige update</i>	100,8	97,6	93,6	90,1	87,0	
<i>huidige update</i>	100,0	96,6	95,5	91,7	88,0	84,2
<i>verschil</i>	-0,8	-1,0	1,9	1,6	1,0	

Sterkere groei op korte termijn

De herleving van de conjunctuur zette zich vroeger door dan verwacht, zodat de economische groei in 2003 en 2004 uiteindelijk hoger lag dan men in het vorige stabiliteitsprogramma had verondersteld. De piek van de conjuncturele cyclus situeert zich niet in 2005 zoals aanvankelijk verwacht, maar spreidt zich vermoedelijk uit vanaf 2004. Daartegenover staat dat een groeiverwachting van 2,8% voor 2005 vandaag niet meer realistisch lijkt en herzien is tot 2,5%. De prognoses voor 2006 en 2007 veranderen niet. Dit geeft over de periode 2005-2007 een iets lagere groei.

De regering houdt vast aan haar eerder vastgelegd begrotingspad

De snellere herleving van de groei heeft in 2003 geleid tot een hoger dan voorzien vorderingensaldo en een lager dan voorziene schuldgraad. Voor 2004 en de volgende jaren zijn de nieuwe vooruitzichten niet van die aard om de eerder uitgestippelde

begrotingsstrategie aan te passen. De Belgische regering houdt vast aan haar strategie van begrotingen in evenwicht in aanloop naar het opbouwen van een structureel overschot in 2007 en 2008.

Bevestiging van de schuldafbouw

Tot 2004 verloopt de afbouw van de schuldgraad voorspoediger dan verwacht was in het stabiliteitsprogramma 2004-2007. Eind 2004 zal de schuldratio een procentpunt lager liggen dan aanvankelijk was gepland. Vanaf 2005 lijkt het nieuwe afbouwpad evenwel achter te lopen op het in het vorige stabiliteitsprogramma uitgestippelde traject. Deze schijnbare achterstand wordt veroorzaakt door de opname van de NMBS-schuld in 2005 ter grootte van 2,5% BBP. Zonder de opname van de NMBS-schuld en met een identieke inspanning van de overheid zou de schuldratio in 2005 teruggedrongen zijn tot 93%. De schijnbare achterstand tussen het vorige en het huidige afbouwpad vermindert wel geleidelijk van 1,9 procentpunt in 2005 naar 1,0 procentpunt in 2007, zodat kan gesteld worden dat in het nieuwe stabiliteitsprogramma impliciet meer schuld wordt afgebouwd dan in het vorige.

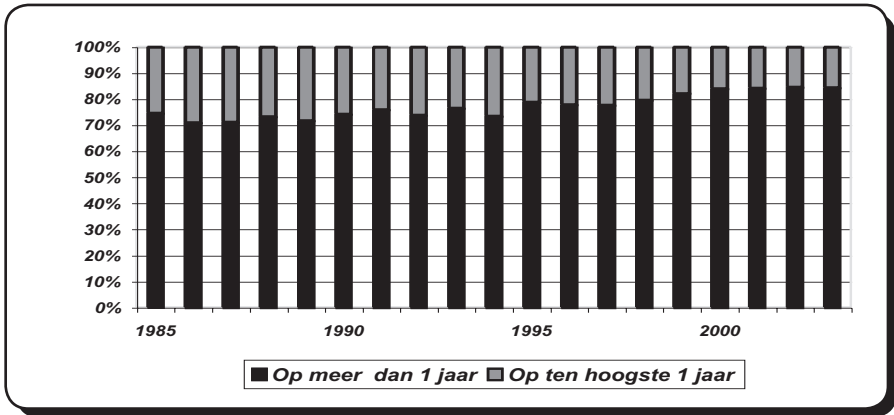
4.2   *Sensitiviteitsanalyse*

4.2.1   *Sensitiviteit van de vorderingensaldi ten opzichte van de intrestvoet*

Door de invoering van de euro is het aandeel van de schuld in deviezen in het totaal van de Belgische overheidsschuld gedaald tot minder dan 3%. Hierdoor is het wisselkoersrisico quasi verwaarloosbaar geworden. Gezien de hoge overheidsschuld blijven de overheidsfinanciën echter nog wel gevoelig voor intrestschommelingen. Deze gevoeligheid werd aanzienlijk beperkt. Het schuldbeheer van onder meer de federale overheid (die ongeveer 90% van de totale schuld aanhoudt) was de voorbije jaren voornamelijk gericht op het terugdringen van het aandeel van de kortetermijnschuld. Het aandeel van de schuld in euro met een looptijd korter dan 1 jaar werd zo teruggebracht tot ongeveer 15 % (cf. grafiek 2).

Grafiek 2

De brutoschuld in euro naar looptijd

Door de verlenging van de looptijd van de uitstaande schuld wordt een verandering van het intrestniveau met een grotere vertraging vertaald in een wijziging van de intrestlasten. Om dit te illustreren wordt hier het effect van een gevoelige verhoging van de intresthypothesen onderzocht. Tabel 7 geeft het effect weer van een verhoging van de intresthypothesen met 100 basispunten voor het geheel van de periode 2005-2008. Op het einde van de periode zou het effect opgelopen zijn tot nagenoeg 0,4% van het BBP. De als werkhypothese gehanteerde verhoging van het intrestniveau komt bovenop de reeds in de basishypothese vervatte verhoging. Voor de uittekening van het budgettair kader werd uitgegaan van een verhoging van de langetermijnrente van 3,4% in 2004 tot 5% in 2008.

Tabel 7

Impact van een wijziging van de intresthypothesen

In % BBP	2005	2006	2007	2008
Afwijking intrestlasten t.o.v. geschetst scenario	0,1	0,3	0,3	0,4

4.2.2 Sensitiviteit van de vorderingensaldi ten opzichte van de groei

Zowel de evolutie van de ontvangsten als die van de uitgaven van de overheid wordt bepaald door de hoogte en de samenstelling van de economische groei. De gemiddelde trendgroei voor de periode 2004-2008 wordt geschat op iets meer dan 2,1%. De gemiddelde reële groei wordt iets hoger geschat op 2,3%. Dit lijkt een realistisch uitgangspunt, daar een output gap van -1,1% procent moet worden weggewerkt en de conjunctuur in 2004 al aanzwengelde tot een groei van 2,4%. Toch zetten de opeenvolgende aanpassingen van de groeiprognoses gedurende de voorbije jaren aan tot enige voorzichtigheid. Daarom schetsen we de impact van mogelijk afwijkende groeiscenario's op het vorderingensaldo. De elasticiteit van het vorderingensaldo ten opzichte van de economische groei bedraagt in België ongeveer 0,6. Wanneer we dan in het lagere en hogere groeiscenario jaarlijks 0,5 procentpunt afwijken van het basisscenario, geeft dat het volgende resultaat:

Tabel 8

De gevoeligheid van het vorderingensaldo voor veranderingen in de groei

	2005	2006	2007	2008	Gecumuleerde impact
<i>Stabiliteitsprogramma</i>					
<i>Reële BBP-groei</i>	2,5	2,5	2,1	2,0	
<i>Vorderingensaldo</i>	0,0	0,0	0,3	0,6	
<i>Potentiële groei</i>					
<i>Reële BBP-groei</i>	2,0	2,2	2,2	2,1	
<i>Impact op het vorderingensaldo</i>	-0,3	-0,2	0,1	0,1	-0,4
<i>Lagere BBP-groei</i>					
<i>Reële BBP-groei</i>	2,0	2,0	1,6	1,5	
<i>Impact op het vorderingensaldo</i>	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-1,2
<i>Hogere BBP-groei</i>					
<i>Reële BBP-groei</i>	3,0	3,0	2,6	2,5	
<i>Impact op het vorderingensaldo</i>	0,3	0,3	0,3	0,3	1,2

Een budgettaire evenwicht als realistische doelstelling

Een groeiscenario dat aansluit bij de potentiële reële groei zou zonder bijkomende maatregelen een bescheiden tekort opleveren in 2005 en 2006. Indien de reële groei jaarlijks gemiddeld een half procent lager zou liggen, zou dit over de hele periode voor een klein tekort van 0,3% zorgen. De regering ziet dit echter als een louter theoretisch scenario. In de praktijk beschouwt ze een begroting in evenwicht als een realistische doelstelling. De regering engageert zich bovendien om in het geval van een hoger dan verwachte groei de additionele budgettaire ruimte prioritair te gebruiken om de schuldratio verder te reduceren.

5 Kwaliteit van de overheidsfinanciën

Aansluitend bij de doelstellingen van Lissabon en rekening houdend met de specifieke uitdagingen die ze voor ons land inhouden, maakt de Belgische regering al meerdere jaren werk van diverse hervormingen die ons groeipotentieel moeten verhogen, door de werkgelegenheid te stimuleren, door het verbeteren van het fiscale en juridische ondernemingsklimaat, door nieuwe mededingingsvoorwaarden te scheppen of de bestaande te versterken en de overgang naar de kennismaatschappij te begeleiden. Nieuwe reeds geplande initiatieven moeten aansporen tot innovatie en tot een betere ondernemingszin, vermindering en vereenvoudiging van de administratieve last of de ontwikkeling van de infrastructuur. Maar wat ook de geboekte vooruitgang moge wezen, de grootste uitdaging blijft die van de tewerkstelling. De belangrijkste prioriteiten zijn dan ook het verbeteren van de werking van de arbeidsmarkt, het verhogen van de participatiegraad en het beheersen van de loonkosten. Anderzijds zijn in het kader van een globale beheersing van de uitgaven op budgettair vlak bepaalde verschuivingen doorgevoerd, ten voordele van prioritaire beleidsdomeinen.

5.1 *Het tewerkstellingsbeleid*

Het beleid inzake vermindering van de indirecte loonkost en het begeleidings- en activeringsbeleid, die nu al jaren worden gevoerd en gaandeweg aan belang hebben gewonnen, hebben onbetwistbare resultaten afgeworpen als men ziet hoe de tewerkstellingsgraad geëvolueerd is: van 58,1% in 1996 is hij gestegen tot 62,3% in 2001, alvorens de vertraging van de economie een beperkte daling teweeg bracht (61,6% in 2003).

Verlaging van de loonkost en andere fiscale maatregelen

De in 2002 opgestarte belastinghervorming en de vermindering van de sociale bijdragen dragen bij tot de verlaging van de fiscale en parafiscale druk op arbeid. In 2004 zijn bijkomende verminderingen van de sociale bijdragen toegekend. Er is een bijzondere inspanning

geleverd enerzijds op het vlak van de lage lonen en anderzijds op het vlak van de kennisjobs. Het hoogste loonniveau dat nog recht geeft op de bijkomende doelgroepenvermindering voor de laaggekwalificeerden is verhoogd en aan het andere uiteinde van de loonschaal werd ook de vermindering van de sociale werkgeversbijdragen versterkt voor de hoge lonen. Deze laatste maatregel zal in 2005 nog versterkt worden.

Om de efficiëntie te verhogen is anderzijds het instrumentarium herzien dat de werkloosheidsvallen moest bestrijden. Het aanmoedigend karakter van het belastingkrediet, ingevoerd ten voordele van de laagste inkomens in het kader van de belastinghervorming, had te lijden onder het feit dat de genietters slechts met vertraging er de voordelen van ondervonden, met name bij de afrekening van de belastingen. Er is dan ook beslist om het belastingkrediet voor de loontrekkenden vanaf 1 januari 2005 te vervangen door een direct voelbare werkbonus, in de vorm van een vermindering van de persoonlijke bijdragen voor de sociale zekerheid. Bovendien zal de inkomensgarantie-uitkering voor de deeltijdse werknemers hervormd worden, zodat méér werken zal leiden tot méér inkomen.

De vermindering van de sociale bijdragen zal globaal oplopen tot ongeveer 5 miljard euro in 2005 (1,8% van het BBP). De progressieve inwerkingtreding van de belastinghervorming wordt afgerond; de weerslag ervan zal op kruissnelheid in 2006 ongeveer 1,3% van het BBP bedragen.

Diverse andere gerichte maatregelen zijn genomen of aangekondigd om de vraag naar en het aanbod van arbeid te stimuleren. Als voorbeelden kunnen aangehaald worden: de uitbreiding van de vrijstelling van storting van de bedrijfsvoorheffing op de bezoldigingen van onderzoekers vanaf oktober 2005 of nog de uitbreiding vanaf 1 januari 2005 van de fiscale aftrekbaarheid van de kosten voor kinderopvang.

Anderzijds kent het op 1 in januari 2004 ingevoerde systeem van de dienstencheques, een subsidie van de vraag naar huishoudelijke diensten en nabijheidsdiensten binnen een wettelijk kader, een

ontwikkeling die de verwachtingen overtreft (7.500 jobs tegen eind 2004).

De prioriteiten van een nieuw tewerkstellingsbeleid

Het Belgisch tewerkstellingsbeleid verleent bijzondere aandacht aan de kwaliteit van de arbeid in al zijn facetten en aan een betere werking van de arbeidsmarkt. Zo beperkt het nieuwe systeem voor opvolging van werklozen dat sinds 1 juli 2004 van kracht is zich niet tot het controleren van de beschikbaarheid. Het is ook gericht op een versterking van de bijstand aan en begeleiding van werklozen. Dit nieuwe systeem, dat in eerste instantie toegepast werd op de jongeren, zal vanaf 1 juli 2005 gelden voor alle werkzoekenden van minder dan 40 jaar.

De begeleiding en de vorming van werknemers staan centraal in een nieuwe visie op de werkgelegenheid, die mobiliteit en zeker stellen van de loopbaan met elkaar verzoenen. Het is vooral in deze domeinen dat de gefedereerde entiteiten en de sociale partners een cruciale rol te spelen hebben. De gewesten en de gemeenschappen doen enorme investeringen op het gebied van vormingsaanbod. Ze hebben ook initiatieven genomen om een systeem te ontwikkelen om verworven competenties officieel te certificeren. De sociale partners zullen een praktisch en juridisch kader moeten uitwerken teneinde het eerder afgesloten akkoord om tegen 2010 één werknemer op twee in de loop van het jaar in een vormings- en opleidingsproject op te nemen, te concretiseren.

Met het recente systeem van tijdskrediet is een aanzet gegeven om gezinsleven en professioneel leven met elkaar te verzoenen. De regering is van plan om, na advies van de sociale gesprekspartners, het systeem van het ouderschapsverlof te verbeteren. Er wordt de sociale partners ook gevraagd om, in het kader van de interprofessionele onderhandelingen, na te denken over de modernisering van het stelsel van de arbeidstijd door het meer flexibel te maken en zo tegemoet te komen zowel aan de noden van de ondernemingen als aan de wensen van de werknemers.

Andere denkpistes die aan de sociale partners werden voorgesteld zijn : het sociaal en juridisch stelsel van de uitzendkrachten, de herplaatsing van werknemers door de ondernemingen bij herstructurering en de kosteloosheid van het woon-werkverkeer.

De eindeloopbaanproblematiek

In de afgelopen drie jaren zijn talrijke initiatieven genomen om te vermijden dat de oudere werknemers, van wie de werkgelegenheidsgraad bijzonder laag ligt in België, vroegtijdig uit de arbeidsmarkt zouden terugtreden. Die initiatieven hadden betrekking zowel op de kost van arbeid, de toegang tot vorming en de begeleiding in geval van herstructurering van de onderneming, als op de mogelijkheden om de arbeidstijd te verminderen, de beschikbaarheid van oudere werklozen voor de arbeidsmarkt en de financiële stimulansen voor terugkeer in het arbeidscircuit.

Met het oog op het intensiveren en systematiseren van die inspanningen, heeft de regering een overleg opgestart met de sociale partners om concrete voorstellen uit te werken die de deelname van de 50-plussers aan de arbeidsmarkt moeten verbeteren. In de lente 2005 zou een geheel van maatregelen moeten voorgelegd worden. De regering heeft nu al een dertigtal denkpistes als uitgangspunten van het overleg voorgesteld. Die spitsen zich toe op vijf krachtlijnen :

- ❑ de wettelijke pensioenleeftijd wordt niet in vraag gesteld, wel de te vroege uitstap uit de arbeidsmarkt;
- ❑ de nieuwe maatregelen waartoe besloten wordt, zullen niet van toepassing zijn op de ouderen die reeds vervroegd uit de arbeidsmarkt zijn gestapt;
- ❑ de nieuwe maatregelen zullen een specifieke behandeling voorzien voor de beperkte groep werknemers die in zware arbeidsomstandigheden gewerkt hebben of die getroffen werden door herstructureringen;

- de nieuwe maatregelen moeten de stelsels van vervroegde uittreding beperken door enerzijds de oudere werknemers zelf te stimuleren om langer aan de slag te blijven of, bij verlies van hun job, makkelijker een nieuwe job te vinden en anderzijds door de werkgevers te stimuleren om ouderen langer in dienst te houden of zelfs om er aan te werven;
- de nieuwe maatregelen moeten tenslotte de stelsels van vervroegde uittreding inperken, door ze zowel voor de werkgevers als voor de werknemers minder aantrekkelijk te maken.

5.2 Verbetering van het fiscale en juridische ondernemingsklimaat en aanmoediging van de ondernemingszin

Volgens een bevraging verricht door het Federaal Planbureau, worden de administratieve lasten die ondernemingen en zelfstandigen in België dragen, geraamd op 3,4% van het BBP in 2002.

In de loop van de laatste jaren zijn reeds talrijke initiatieven genomen om die lasten te verlagen, zowel op federaal vlak als door de gewestelijke overheden. Zo werden de mogelijkheden om diverse administratieve formaliteiten elektronisch te vervullen uitgebreid (aangiften inzake BTW, inzake sociale zekerheid of aanwervingen, ...). De Belgische overheden zijn van plan die mogelijkheden nog uit te breiden en verder te werken in de lijn van wat reeds bereikt is op het vlak van de eenmalige opvraging van gegevens.

Sinds de Kruispuntbank voor ondernemingen in de loop van 2004 operationeel is geworden, werd de tijd die nodig is om de opstartprocedure voor een onderneming af te werken al sterk ingekort. De verbinding begin 2005 van de Kruispuntbank met de notarissen zal toelaten die benodigde tijdspanne gemiddeld op 11 dagen te brengen.

Verder zal er in het kader van het “Kafka-plan” vanaf eind 2004 een evaluatie gemaakt worden van de administratieve weerslag van

nieuwe reglementeringen, vóór deze definitief worden goedgekeurd.

De op 1 januari 2003 van kracht geworden hervorming van de vennootschapsbelasting heeft de basisaanslagvoet van die belasting teruggebracht van 40,17% tot 33,99% (inclusief aanvullende crisisbijdrage). Deze hervorming zal het voorwerp uitmaken van een evaluatie in juli 2005, en eventuele aanpassingen.

Gelijklopend met de hervorming van de vennootschapsbelasting is er een rulingsysteem ingevoerd (stelsel van voorafgaande akkoorden), dat het mogelijk maakt voorafgaande beslissingen te treffen inzake de fiscale gevolgen van verrichtingen of concrete projecten. Er is beslist de verantwoordelijke dienst te versterken zodat deze vanaf het eerste kwartaal van 2005 op een kortere termijn haar advies kan verstrekken.

Het is een aanhoudende bezorgdheid van de autoriteiten om bij te dragen tot het uitbreiden van beschikbare financieringsbronnen voor de ondernemingen in het algemeen en startende innovatieve KMO's in het bijzonder. Het jaar 2004 werd gekenmerkt door het operationeel worden van diverse financiële instrumenten die het jaar ervoor waren ingevoerd (private privaks, Starterfonds).

Het nemen van risico's kan niet anders dan aangemoedigd worden door het bestaan van een billijke minimale sociale bescherming voor ondernemers. De geleidelijke verhoging van de pensioenen van de zelfstandigen is aangevat. Op drie jaar zou het verschil tussen deze pensioenen en die van de werknemers met de helft moeten verminderd worden. Bovendien is een betere dekking inzake gezondheidszorg geprogrammeerd.

5.3 De mededinging op de energiemarkten

De Belgische gas- en elektriciteitsmarkten staan voortaan voor 90% open voor concurrentie. Productie, distributie en verkoop zijn van elkaar losgekoppeld of zullen het weldra zijn. De operatoren voor

de distributie en het vervoer, zijn aangewezen of zullen dat binnenkort zijn (de distributie in Wallonië en Brussel). Toch blijft de markt nog zeer geconcentreerd.

De gasprijzen op de Belgische markt lijken zeer concurrentieel, maar de elektriciteitsprijzen voor de Belgische industrie blijven hoog in verhouding met de overeenstemmende kosten gedragen door hun Europese concurrenten; nochtans ligt het aandeel van de belastingen in de elektriciteitsprijs in België lager dan in onze buurlanden.

Daarom willen de autoriteiten een reeks nieuwe maatregelen uitvaardigen, om te komen tot een echte concurrentie op de energiemarkt. De regering staat er op dat er geen overdreven concentratie ontstaat inzake productie- of distributiec capaciteit. In het bijzonder zal ervoor gezorgd worden dat de veilingen efficiënter verlopen door het wettelijk kader van de Belgische elektriciteitsbeurs Belpex (waarvan de creatie principieel aanvaard werd in september 2004) zo snel mogelijk te finaliseren. Er zal trouwens voor gezorgd worden dat bijkomende investeringen worden gedaan om de capaciteit van de netkoppelingen te vergroten. Op korte termijn zullen initiatieven genomen worden om nieuwe ecologische productie-eenheden te ontwikkelen.

5.4 Een kwalitatieve verschuiving binnen de primaire uitgaven

Met respect voor een beleid gericht op een globale beheersing van de primaire uitgaven heeft de regering een specifieke inspanning gedaan met betrekking tot bepaalde prioritair geachte beleidsdomeinen, met name:

- justitie;
- de investeringstoelage aan de NMBS;
- de modernisering van de FOD Financiën.

Teneinde een aanzienlijke toename van deze uitgaven binnen het vastgelegd budgettair kader mogelijk te maken, moest een zeer strikte beperking van de andere primaire uitgaven worden doorgevoerd. De geleverde inspanningen hebben alle FOD's en POD's getroffen; als voorbeeld kan de vermindering van de werkingsmiddelen met 4,8% worden aangehaald.

6 De houdbaarheid van de openbare financiën op lange termijn

6.1 Inleiding

Zoals de meeste Westerse landen, wordt België geconfronteerd met belangrijke veranderingen in de leeftijdsstructuur van zijn bevolking. Deze veranderingen zullen een aanzienlijke impact hebben op de welvaartstaat en de financiering ervan. In het licht van een verouderende bevolking heeft de regering een aantal maatregelen uitgewerkt om op lange termijn het behoud van een voldoende hoog collectief welvaartsniveau te waarborgen.

Om het belang te onderstrepen dat gehecht wordt aan de waarborg op lange termijn van een doeltreffende sociale bescherming in haar geheel en de pensioenen in het bijzonder, heeft de regering een Zilverfonds opgericht. Daaraan is ook de verplichting gekoppeld jaarlijks een Zilvernota op te stellen. De wet van 5 september 2001 tot waarborging van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot oprichting van een Zilverfonds, bepaalt drie stappen voor de uitwerking van de Zilvernota:

- de Studiecommissie voor de vergrijzing stelt een jaarverslag op met daarin onder meer een analyse van de budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing;
- de Afdeling Financieringsbehoeften van de Hoge Raad van Financiën formuleert haar aanbevelingen inzake budgettair beleid, rekening houdend met het verslag van de Studiecommissie voor de vergrijzing;
- de eigenlijke opstelling van de Zilvernota. Hiervoor steunt de regering op het verslag van de Studiecommissie voor de vergrijzing en op het jaarlijks advies van de Afdeling Financieringsbehoeften van de Hoge Raad van Financiën. De regering zet in deze nota haar beleid met betrekking tot de vergrijzing van de bevolking uiteen.

Bij de opmaak van de begroting 2005 werd deze procedure voor de derde maal gevolgd. De krachtlijnen van de recentste Zilvernota worden hieronder kort geschetst.

6.2 De veroudering van de bevolking: budgettaire gevolgen

De komende decennia zal de leeftijdsstructuur van de Belgische bevolking ingrijpende wijzigingen ondergaan. Het gecumuleerd effect van de daling van de vruchtbaarheidsgraad en de aanzienlijke stijging van de levensverwachting zorgt voor een verouderende bevolking. Bovendien staat een grote generatie babyboomers op het punt om rond 2010 de pensioenleeftijd te bereiken. Onder invloed van deze tendensen zal het aantal zestigplussers tegen 2030 sterk gestegen zijn. Tabel 9 geeft een cijfermatig overzicht van deze evolutie.

Tabel 9

Ontwikkeling van de samenstelling van de bevolking (x1000)

	2003	2010	2020	2030	2030-2003	2030-2003 (%)
0-19	2.406,7	2.351,7	2.275,1	2.272,6	-134,1	-5,6
20-59	5.700,5	5.682,2	5.534,4	5.287,9	-412,6	-7,2
60 +	2.260,8	2.485,9	2.904,4	3.327,1	1.066,3	47,2
Totaal	10.368,0	10.519,8	10.713,9	10.887,6	519,7	5,0
Aandeel in de totale bevolking in %						
0-19	23,2	22,4	21,2	20,9	-2,3	-10,1
20-59	55,0	54,0	51,7	48,6	-6,4	-11,7
60 +	21,8	23,6	27,1	30,6	8,8	40,1
Afhankelijkheidsratio						
0-19	42,2	41,4	41,1	43,0	0,8	1,8
60+	39,7	43,7	52,5	62,9	23,3	58,6
Totaal	81,9	85,1	93,6	105,9	24,0	29,3

Bron: Studiecommissie voor de vergrijzing, jaarverslag april 2004

Verwacht wordt dat het aandeel van de zestigplussers in de Belgische bevolking tegen 2030 zal toegenomen zijn van 21,8% in 2003 tot 30,6%. Bovendien wordt een daling in absolute cijfers verwacht van het aantal jongeren (0-19) en van de bevolking op arbeidsleeftijd (20-59), ook al blijft de totale bevolking stijgen. Dit

zou tegen 2030 leiden tot een afhankelijkheidsratio van de niet-actieven ten opzichte van de mensen op actieve leeftijd van 105,9%.

Deze demografische veranderingen zullen uiteraard een grote invloed hebben op het functioneren van de welvaartsstaat in het algemeen en de ontvangsten en uitgaven van de overheid in het bijzonder. In haar derde rapport van april 2004 actualiseert de Studiecommissie voor de vergrijzing de raming van de sociale en budgettaire gevolgen van de vergrijzing tussen nu en 2030.

Tabel 10

Budgettaire gevolgen van de vergrijzing van de bevolking

	2003	2005	2010	2020	2030
Totale uitgaven (1)	50,9	49,4	47,9	47,8	49,1
<i>Uitgaven sociale zekerheid</i>	23,4	23,2	23,1	24,6	26,7
Pensioenen	9,2	9,0	8,8	10,1	12,0
Gezondheidszorgen	6,9	7,2	7,8	8,6	9,3
Andere uitgaven voor sociale zekerheid	7,3	7,0	6,5	5,8	5,4
Interestlasten	5,4	4,6	3,8	2,3	1,4
Totale ontvangsten (1)	51,3	49,4	49,1	49,1	49,1
	<i>Hypothesen</i>				
<i>Evolutie arbeidsproductiviteit</i>	1,1	1,8	1,8	1,8	1,8
<i>Reële BBP-groei</i>	0,9	2,9	2,5	1,7	1,5
<i>Participatiegraad mannen (20-64 jaar)</i>	81,9	82,1	81,6	81,4	81,8
<i>Participatiegraad vrouwen (20-64 jaar)</i>	65,9	67,1	68,6	70,0	72,0
<i>Totale participatiegraad (20-64 jaar)</i>	73,9	74,6	75,1	75,7	77,0
<i>Werkloosheidsgraad (2)</i>	11,5	11,4	9,9	7,4	6,1

(1) Voor de raming van de totale uitgaven werd verondersteld dat de primaire uitgaven (andere dan sociale uitgaven) in termen van het BBP quasi constant blijven op het niveau van 2008. Voor de ontvangsten werd een vergelijkbare hypothese aangehouden. De ontvangstenratio blijft constant op zijn voor 2008 geraamde niveau.

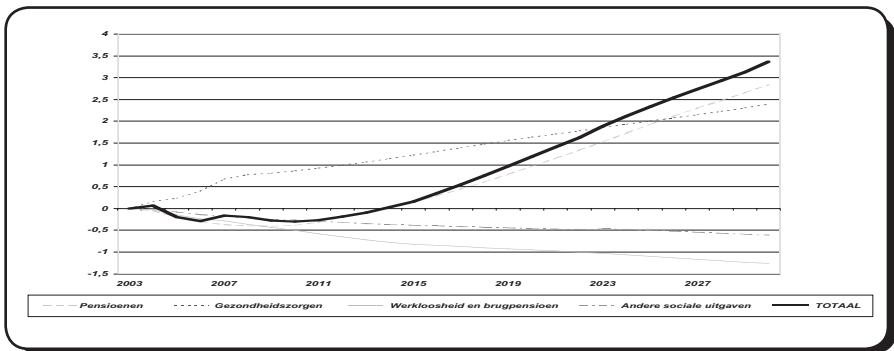
(2) Het betreft hier de evolutie van de werkloosheid volgens de in België gehanteerde administratieve definitie. Deze verschilt op een aantal punten van de Europese definitie zoals opgenomen in tabel 1.

In Tabel 10 en Grafiek 3 is duidelijk te zien dat vooral de pensioenen en de gezondheidszorgen zullen verantwoordelijk zijn voor de hogere uitgaven, hoewel de negatieve impact van de pensioenen zich pas na 2010 doorzet. De kost van de vergrijzing over de periode 2003-2030 werd in het jongste verslag van de Studiecommissie geraamd op 3,4% van het BBP, een opwaartse herziening met 0,7% BBP ten

opzichte van de vorige raming. De toename betreft vooral de periode 2003-2007 en is voornamelijk het gevolg van de aanpassing van de reële groeinorm voor de uitgaven voor gezondheidszorgen gedurende deze periode tot 4,5%. We zien dat de toename van de uitgaven voor pensioenen en gezondheidszorgen gedeeltelijk wordt gecompenseerd door het dalend gewicht van de andere uitgaven voor sociale zekerheid (onder meer werkloosheidsuitkeringen en kinderbijslag).

Grafiek 3

De budgettaire kost van de vergrijzing (sociale uitgaven in % van het BBP)

Een bijkomend effect van de toename van het aantal zestigplussers en de afname van het aantal mensen jonger dan zestig, is de invloed van deze evolutie op de productieve kracht van de economie. Volgens de projecties van de Studiecommissie zou de groei van de Belgische economie, onder de hypothese van een constante productiviteit van 1,75%, de komende decennia vertragen tot 1,5% BBP tegen 2030 onder invloed van de daling van de actieve bevolking.

6.3 Een aangepast budgettair beleid

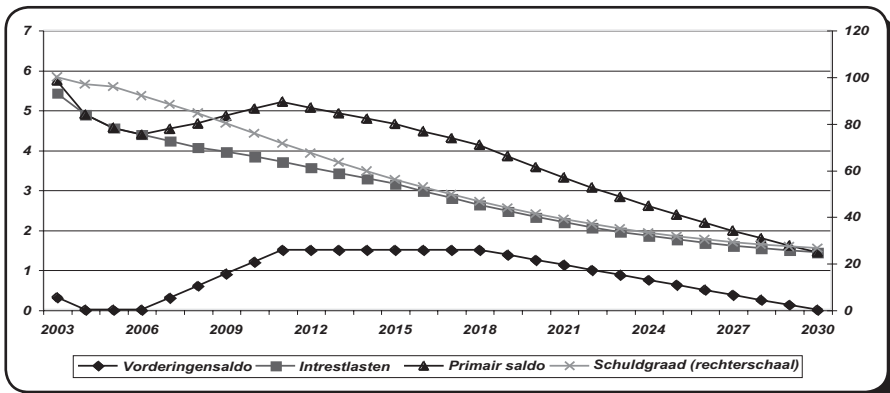
De Belgische overheid is zich bewust van de aanzienlijke druk die de veranderingen binnen de leeftijdsstructuur van de bevolking gedurende een lange periode op de openbare budgetten zullen uitoefenen. Ze heeft dan ook een meervoudige strategie ontworpen om de extra kosten van de vergrijzing op lange termijn op te vangen.

a) *Schuldafbouw door een geleidelijke opbouw van begrotingsoverschotten*

Gezien de sociale uitgaven onder invloed van de vergrijzing stijgen en het niet wenselijk is de belastingdruk te verhogen, zweert de Belgische overheid bij een beheersing van de uitgaven. Ook in de toekomst wil de regering het budgettaire evenwicht bewaren door de toename van de primaire uitgaven onder controle te houden en te sturen in functie van de beleidsaccenten. De overheid wil in navolging van het advies van de Hoge Raad van Financiën geleidelijk toenemende begrotingsoverschotten opbouwen. Daarbij zal gestreefd worden naar een positief vorderingensaldo van 1,5% van het BBP in 2011, waarmee België zich inschrijft in het meerjarentraject dat werd aanbevolen door de Hoge Raad van Financiën. Deze overschotten moeten zorgen voor een versnelde schuldafbouw, zodat er meer financiële ruimte vrijkomt om de verwachte stijging van de sociale uitgaven op te vangen. Bovendien laten ze toe dat door het afbouwen van de gerealiseerde overschotten op termijn bijkomende ruimte wordt gecreëerd voor het opvangen van de stijging van de sociale uitgaven zonder dat er onmiddellijk een tekort ontstaat of moet gevlucht worden in extra belastingen of drastische besparingen. Grafiek 4 illustreert de dynamiek van deze strategie.

Grafiek 4

De belangrijkste parameters van de overheidsfinanciën in een illustratief scenario (in % BBP)

b) Het Zilverfonds: een financiële reserve voor de toekomst

Het Zilverfonds werd opgericht met de expliciete doelstelling de stijging van de pensioenuitgaven in de periode 2010-2030 te financieren. Het Zilverfonds is dus een financiële reserve die specifiek wordt aangelegd om de budgettaire schokken van de vergrijzing op te vangen. Hiervoor heeft het fonds vier mogelijke financieringsbronnen:

- begrotingsoverschotten;
- overschotten van de sociale zekerheid;
- niet-fiscale ontvangsten;
- opbrengsten van zijn beleggingen.

Zoals te zien is in Tabel 11, beschikt het Zilverfonds via deze kanalen op 4 jaar tijd over een kapitaal van bijna 12 miljard euro (ruim 4% van het BBP). In het regeerakkoord van 10 juli 2003 had de regering de doelstelling vooropgezet om het kapitaal van het Zilverfonds tegen 2007 te verhogen tot 10 miljard euro. Deze doelstelling werd naar aanleiding van de begrotingscontrole bijgesteld tot 13 miljard. Momenteel bedraagt het kapitaal van het Zilverfonds 11.948,9 miljoen euro. Het bij de begrotingscontrole vooropgestelde streefdoel van 13 miljard euro tegen eind 2007 lijkt dus realistisch te zijn. In 2005 zou onder meer nog de opbrengst uit de gedeeltelijke verkoop van het overheidsaandeel in luchthavenuitbater BIAAC aan het Zilverfonds worden toegewezen.

Het in het Zilverfonds opgebouwde kapitaal is niet op elk moment beschikbaar. De wet van 5 september 2001 tot oprichting van het Zilverfonds stelt als bijkomende voorwaarde dat de middelen uit het fonds pas kunnen worden aangewend op voorwaarde dat de schuldgraad gedaald is tot onder de 60% van het BBP. Deze voorwaarde vormt een extra stimulans voor toekomstige regeringen om vast te houden aan de globale strategie die is ontworpen om de vergrijzing te bekostigen. Ze vermijdt ook dat het Zilverfonds lichtzinnig zou worden aangesproken.

Tabel 11

De in het Zilverfonds belegde kapitalen

	<i>Belegde bedragen</i>	<i>Gecumuleerd</i>
<i>2001 UMTS</i>	<i>437,8</i>	
<i>meerwaarde goud</i>	<i>177,1</i>	
<i>kortetermijninterest</i>	<i>9,2</i>	
	<i>624,1</i>	<i>624,1</i>
<i>2002 winst Nationale Bank</i>	<i>429,0</i>	
<i>kortetermijninterest</i>	<i>2,7</i>	
	<i>431,7</i>	<i>1.055,8</i>
<i>2003 dividend 2002 Belgacom</i>	<i>237,3</i>	
<i>bankbiljetten</i>	<i>214,0</i>	
<i>Credibe</i>	<i>2.645,7</i>	
	<i>3.096,9</i>	<i>4.152,7</i>
<i>2004 dividend 2003 Belgacom</i>	<i>290,0</i>	
<i>kortetermijninterest</i>	<i>6,2</i>	
<i>pensioenfonds Belgacom</i>	<i>5.000,0</i>	
<i>Alesh</i>	<i>2.500,0</i>	
	<i>7.796,2</i>	<i>11.948,9</i>

6.4 Het budgettaire beleid als onderdeel van een globale strategie

In het kader van het stabiliteitsprogramma werd vooral aandacht besteed aan de bijdrage die het budgettaire beleid zal leveren aan het opvangen van de gevolgen van de vergrijzing. Hoewel een grondige afbouw van de overheidsschuld in principe moet volstaan om de nodige budgettaire ruimte te creëren om de hogere sociale uitgaven op te vangen, zou er op basis van deze ene beleids piste geen budgettaire ruimte meer resteren om andere beleidsinitiatieven of beleidsuitdagingen te bekostigen. Op deze manier zou de Belgische economie aan slagkracht verliezen, wat dan weer een invloed heeft op de overheidsontvangsten. Het zou dan ook verkeerd zijn de vergrijzingstrategie enkel op een budgettaire pijler te steunen. Een aantal andere domeinen kunnen eveneens een belangrijke bijdrage leveren. Door het bevorderen van de tewerkstelling en meer algemeen de economische groei kan het financieel draagvlak voor het opvangen van de vergrijzing worden versterkt. De maatregelen die in deze optiek werden genomen, werden reeds toegelicht in punt 5.

BIJLAGEN

Belangrijkste hypothesen inzake de internationale omgeving gehanteerd voor de middellange termijnprojectie

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Wisselkoers USD/euro (jaargemiddelde)	113,0	122,2	121,5	121,2	121,0	120,8
BBP-groei wereld (exclusief EU)	4,4	5,1	4,7	3,8	3,8	3,8
BBP-groei EU	0,8	2,0	2,4	2,6	2,5	2,4
Groei van de relevante buitenlandse markten	3,3	6,8	6,7	6,6	6,2	5,8
Wereldimport in volume (exclusief EU)	7,3	9,7	8,5	6,9	6,9	6,9
Olie-prijzen (US dollar)	28,8	37,4	39,0	38,2	39,1	40,1

Bron: Federaal Planbureau, Vooruitzichten 2004-2009, oktober 2004

Bepalende elementen voor de berekening van de potentiële groei

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Potentiële groei	1,9	1,8	2,0	2,2	2,2	2,1
Output gap (in % van de potentiële output)	-1,1	-0,6	-0,1	0,3	0,1	0,1
Bijdrage tot de potentiële groei						
Factor arbeid	0,5	0,4	0,5	0,6	0,6	0,5
Factor kapitaal	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Totale factorproductiviteit	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
Determinanten van de potentiële groei						
Bevolking op arbeidsleeftijd (evolutie in %)	0,3	0,2	0,4	0,5	0,5	0,4
Trendmatige evolutie participatiegraad (in % van de bevolking op)	71,5	71,3	71,6	71,8	72,0	72,1
Trendmatige evolutie van de werkloosheid	13,9	13,9	13,9	13,8	13,7	13,5
Investerings (in % van de potentiële output)	19,7	19,7	20,4	20,8	20,7	20,7
Waardevermindering kapitaal	5,9	6	6,1	6,1	6,2	6,2

Bron: Federaal Planbureau, Vooruitzichten 2004-2009, oktober 2004

De normering van de overheidsfinanciën in de opeenvolgende stabiliteitsprogramma's

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vorderingssaldo											
Programma											
1999-2002	-1,6	-1,3	-1,0	-0,7	-0,3						
2000-2003		-1,1	-1,0	-0,5	0,0	0,2					
2001-2005			-0,1	0,2	0,3	0,5	0,6	0,7			
2002-2005				0,0	0,0	0,5	0,6	0,7			
2003-2005					0,0	0,0	0,3	0,5			
2004-2007						0,2	0,0	0,0	0,0	0,3	
2005-2008							0,0	0,0	0,0	0,3	0,6
Realisaties	-0,6	-0,4	0,2	0,6	0,1	0,4					
Schuldgraad											
Programma											
1999-2002	117,5	114,5	112,2	109,6	106,8						
2000-2003		114,9	112,4	108,8	105,0	101,3					
2001-2005			110,6	105,8	101,4	97,2	92,9	88,7			
2002-2005				107,0	103,3	97,7	93,0	88,6			
2003-2005					106,1	102,3	97,9	93,6			
2004-2007						102,3	97,6	93,6	90,1	87,0	
2005-2008							96,6	95,5	91,7	88,0	84,2
Realisaties	119,0	114,5	109,1	108,0	105,4	100,0					